

MAPK TBEH

JENKKEJÄ

MAAILMALLA I

Марк Твен

Jenkkejä maailmalla I

«Public Domain»

Твен М.

Женкејә мааймалла I / М. Твен — «Public Domain»,

Содержание

ESIPUHE	5
I OSA	6
I LUKU	6
II LUKU	11
III LUKU	13
IV LUKU	15
V LUKU	19
VI LUKU	23
VII LUKU	26
VIII LUKU	33
IX LUKU	36
X LUKU	39
Конец ознакомительного фрагмента.	41

Mark Twain

Jenkkejä maailmalla I / Heidän toivioretkensä Pyhälle Maalle

ESIPUHE

Tämä kirja on kertomus huvimatkasta. Jos se olisi kertomus juhlallisesta tieteellisestä retkestä, olisi se tietenkin sen mukaisesti vakavakin, syvälinen ja niin vaikuttavan vaikeasti käsitettävä, kuin senkaltaiset teokset yleensä ovat, ja samalla yhtä puoleensakin vetävä. Mutta vaikka se onkin vain huviretkijuttu, on sillä kuitenkin tarkoituksensa, se näet tahtoo lukijalle kuvailla, miltä Eurooppa ja Itä *hänestä* näyttäisivät, jos hän katselisi niitä omilla silmillään, eikä niitten silmillä, jotka ovat noissa maissa matkustaneet ennen häntä. Minä en vähääkään väitä kykeneväni kenellekään osoittamaan, kuinka hänen *pitäisi* katsella meren takaisia nähtävyyksiä – sen tekevät muut kirjat, eikä se siis ole tarpeen, vaikka voisinkin sen tehdä.

En puolustele itseäni, vaikka minua voitaisiinkin syyttää siitä, että olen poikennut tavanmukaisesta matkakertomustyylistä, sillä luulen katselleeni asioita puolueettomilla silmillä, ja varmasti tiedän kirjoittaneeni rehellisesti, kirjoitinpa sitten viisasta tai en.

Olen tätä teosta varten osaksi käyttänyt kirjeitä, joita kirjoitin San Franciscon "Daily Alta Californiaan", tämän lehden omistajain luovuttua oikeuksistaan ja annettua minulle vapaan vallan. Olen myös käyttänyt osia niistä kirjeistä, joita kirjoitin New Yorkin "Tribunelle" ja saman kaupungin "Heraldille".

San Franciscossa.

Tekijä.

I OSA

I LUKU

Retki yleisenä puheen aiheena – Ohjelma – Tikit kunnossa – Kuuluisuudet jäivätkin kotiin.

Kuukausia oli suuresta huvirekkestä Eurooppaan ja Pyhälle maalle kirjoiteltu kaikissa Amerikan sanomalehdissä ja lukemattomien kotiliesien ääressä sitä oli pohdittu. Se oli uudenlaatuinen retki – semmoista ei kukaan ollut ennen ajatellut – ja niinpä se herätti semmoista huomiota kuin mielenkiintoisten uutuuksien on tapana herättää. Siitä piti tulla oikein jättiläis-piknikki. Nämäpä huvirekkelijät eivät aikoneet vuokrata kömpelöä höyrylauttaa ja nuorikkojen ja kaunottarien, paistosten ja leivosten kanssa räpylöidä johonkin tuntemattomaan jokipahaseen ja purkautua siellä vihannalle nurmelle ja koko kesäisen päivän pitkän väsyttää itseään rasittavilla kisoilla siinä käsityksessä, että se on hauskaa, vaan heidän piti lähteä matkaan suurella valtamerilaivalla, liehuvin lipuin ja jyrisevin tykein, ja viettää ruhtinaalliset lomapäivät leveän valtameren tuolla puolen, monessa oudossa ilmanalassa ja maissa, jotka ovat historiassa kuulut. Heidän piti kuukausimääriä viilletää viileää Atlanttia ja päivänpaisteista Välimerta; heidän piti tallustella päivät laivan kansilla ja täyttää laiva huudoillaan ja naurullaan – taikka lukea romaaneja ja runoja savutorvien varjossa, taikka katsella meduusoja ja nautilusta parraspuulta, ja haikaloja, valaita ja muita syvyyden ihmeellisiä kummituksia; ja öisin, heidän piti tanssia taivasalla yläkannella, tanssia keskellä tanssisalia, joka ulottui taivaanrannasta taivaanrantaan, kattoon taivaan kaartoon, lamppuinaan ei sen vähemmät kuin tähdet ja tuo uljas kuu – tanssia ja kävellä, ja tupakoida ja laulaa ja kuherrella ja etsiä taivaalta uusia tähtitarhoja "Suuren sukeltajan" (Otavan) sijaan, johon oli niin perin kyllästytty; ja heidän piti nähdä kahdetkymmenet sotalaivastot – kahdenkymmenen omituisen kansan puvut ja tavat – puolen maailman suuret kaupungit – heidän piti juoda maljoja ylhäisten kanssa ja tuttavallisesti keskustella kuninkaitten ja prinssien, suurmogulin ja mahtavain valtakuntain voideltujen hallitsijain kanssa!

Mainiohan se oli tuuma; mitä kekseliäimmistä aivokopasta lähtenyt. Hyvin sitä ilmoiteltiin, vaikka se tuskin olisi sitä tarvinnut, sillä rohkean omintakeisuutensa, harvinaisuutensa, houkuttelevaisuutensa ja suurenmoisuutensa ansiosta se oli kaikkialla puheen alaisena ja herätti mielenkiintoa joka perheessä kautta maan. (Me emme silloin tienneet, että tämänkaltaisten retkien aloite oli Englannista lähtenyt ja sieltä lainattu.) Ja kukapa olisi voinut lukea retken ohjelman haluamatta päästä mukaan? Painatan sen tähän. Se melkein käy kartasta. Ja tämän kirjan tekstinä se kerrassaan pitää paikkansa.

Retki Pyhään maahan, Egyptiin, Krimille, Kreikkaan ja välillä oleville mieltäkiinnittäville paikoille.

Brooklyn, 1 p. helmik. 1867.

Allekirjoittanut tekee tulevana matkailijakautena yllä mainitun retken ja pyytää saada Teille esittää seuraavan ohjelman:

Hän valitsee ensiluokan höyrylaivan, joka kokonaan on hänen komentonsa alainen ja johon mahtuu vähintään sataviisikymmentä hyttimatkustajaa, ja tähän ottaa hän mukaan valitun seuran, ei kuitenkaan enempää kuin kolmeneljännestä siitä mitä laivaan sopisi. On hyvä syy luulla, että tämä seura saadaan kokoon lähimmästä ympäristöstä, keskinäisistä ystäväistä ja tuttavista.

Höyrylaivaan hankitaan kaikki tarpeelliset mukavuudet, muun muassa kirjasto ja soittokoneita.

Kokenut lääkäri mukana laivalla.

New Yorkista lähdetään kesäk. 1 p: n vaiheilla ja kuljetaan Atlantin poikki miellyttävää keskeisiä reittiä Azorien kautta; St Michaeliin saavutaan noin kymmenen päivän kuluttua. Siellä viivytään päivä tai pari nauttien näiden saarien hedelmistä ja jylhästä kauneudesta, minkä jälkeen matkaa jatketaan ja Gibraltariin saavutaan kolmen tai neljän päivän kuluttua.

Siellä vietetään päivä tai pari katsellen paikan ihmeellisiä maanalaisia varustuksia, johon lupa helposti saadaan.

Gibraltarista kulkee matka pitkin Espanjan ja Ranskan rannikkoa ja Marseilleen saavutaan kolmen päivän kuluttua. Siellä suodaan runsaasti aikaa sekä tämän, kuusisataa vuotta ennen ajanlaskumme alkua perustetun kaupungin että sen keinotekoisien sataman katselemiseen, joka on laatuaan Välimeren kaunein, jota paitsi retkeilijät saattavat käydä Pariisiin maailmannäyttelyssä ja kauniissa Lyonissa, joka on keskivälillä ja jonka mäiltä selvänä päivänä vaivatta näkyvät Mont Blanc ja Alpit. Matkustajat, jotka tahtovat viipyä Pariisissa kauemmin, voivat sieltä jatkaa Sveitsin kautta ja Genovassa taas tulla laivaan.

Marseillesta Genovaan on yhden yön matka. Retkeilijöillä on hyvä tilaisuus katsella tätä "palatsien uljasta kaupunkia" ja kaunista, Napoleon I: n rakentamaa tietä käydä Columbuksen syntymäpaikalla, joka on kaksitoista mailia kaupungin ulkopuolella. Täältä voidaan tehdä retkiä Milanoon, Lago di Comolle ja Lago Maggiorelle, taikka Milanoon, Veronaan (joka on kuulu suurenmoisista linnoituksistaan), Padovaan ja Veneziaan. Taikka voivat matkustajat kulkea junalla Firenzeen, jos haluavat käydä Parmassa, joka on kuulu Correggion freskoista, ja Bolognassa, sekä yhtyä sitten Livornossa laivaan. Täten he voivat viettää kolmisen viikkoa Italian kuuluisimmissa taidekaupungeissa.

Laiva kulkee Genovasta Livornoon yhdessä yössä, ja viiyy se viimeksimainitussa paikassa niin kauan, että sieltä ehtii hyvin käydä tutustumassa Firenzeen, sen palatseihin ja taidekokoelmiin; Pisaan ja sen katedraaliin ja "vinoon torniin", Luccaan ja sen kylpylaitoksiin ja roomalaiseen amfiteatteriin. Firenzeen, joka näistä paikoista on etäisin, on rautateitse vain kuudenkymmenen mailin matka.

Livornosta Napoliin (poiketen Civita Vecchiassa, jos kuka mieluummin tahtoo lähteä sieltä Roomaan) kuljetaan noin kolmessakymmenessäkuudessa tunnissa; reitti kulkee pitkin Italian rannikkoa, aivan läheltä Capreran, Elban ja Corsican ohi. On pidetty huoli siitä, että Livornosta saadaan luotsi Capreraan ja siellä poiketaan Garibaldin kodissa, jos suinkin mahdollista.

Matkustajat voivat käydä Roomassa (rautateitse), Herculaneumissa, Pompeijissa, Vesuviuksella, Virgiliuksen haudalla ja ehkä Paestumin raunioillakin ja tutustua Napolin kauneihin ympäristöihin ja sen viehättävään lahteen.

Seuraava viehätyskohta on Palermo, Sisilian kaunein kaupunki, johon Napolista saavutaan yhdessä yössä. Siellä vietetään yksi päivä ja illalla lähdetessä suunnataan kulku Ateenaan.

Matka käy pitkin Sisilian pohjoisrannikkoa. Aiolisten saarien kautta kahden toimivan tulivuoren, Strombolin ja Vulcanian ohi, Messinan salmen kautta, "Skylla" toisella puolella, toisella "Kharybdis", pitkin Sisilian itärantaa, Etna näkyvissä, sitten Italian etelärantaa seurailen, pitkin Kreikan itä- ja etelärantaa, näkyvissä muinainen Kreeta, kunnes saavutaan Ateenan mutkaan ja Piraioon. Kahden ja puolen tai kolmen päivän kuluttua saavutaan Ateenaan. Kun siellä on viivytty joku aika, kuljetaan Salamiin lahden poikki ja oleskellaan päivä Korinthossa, josta matkaa jatketaan Konstantinopoliin läpi Aigeian meren saaristojen, Dardanellien

ja Marmarameren Kultaisen sarven suuhun, ja suoritetaan tämä matka Ateenasta lukien neljässäkymmenessä kahdeksassa tunnissa.

Kun Konstantinopolista lähdetään, käy matka ensin kautta kauniin Bosporon, sitten Mustan-meren poikki Sevastopoliin ja Balaklavaan noin neljässäkolmatta tunnissa. Siellä aiotaan viipyä pari päivää, käydä satamissa, linnoituksissa ja Krimin tappotanterilla; sieltä takaisin Bosporoon ja poiketen uudelleen Konstantinopoliin ottamaan matkaan ne, jotka ehkä ovat mieluummin sinne jääneet; alas Marmarameren ja Dardanellien kautta, pitkin Aasian puolta, muinaisen Troian ja Lydian rantaa Smyrnaan, jonne Konstantinopolista on kahden tai kahden ja puolen päivän matka. Täällä viivytään sen verran, että halukkailla on aikaa käydä Efesosssa, jonne on viidenkymmenen mailin rautatiematka.

Smyrnasta Pyhälle maalle kuljettaessa käy tie Aigeian meren saariston kautta aivan Patmos-saaren ohi pitkin Aasian, muinaisen Pamfylian ja Kypron rantaa. Beiruttiin saavutaan kolmen päivän kuluttua. Beirutista voivat retkeilijät tehdä matkan Damaskoon, jonka jälkeen höyrylaiva lähtee Joppeen.

Joesta käsin voidaan käydä Jerusalemissa, Jordanin virralla, Tiberiaan järvellä, Nasaretissa, Bethaniassa, Betlehemissä ja Pyhän maan muilla nähtävillä paikoilla, ja siellä voivat höyrylaivaan taas palata ne, jotka mieluummin ovat kulkeneet Beirutista maitse Damaskon, Galilean, Kapernaumin, Samarian, Jordanin joen ja Tiberiaan järven kautta.

Kun Joesta lähdetään, on seuraava merkkipaikka Aleksandria, johon saavutaan vuorokauden kuluttua. Siellä ansaitsee käydä katsomassa Caesarin palatsia, Pompeijuksen patsasta, Kleopatran neulaa ja katakombeja sekä vanhan Aleksandrian raunioita. Muutamassa tunnissa päästään sieltä Kairoon, jonne on sadankolmenkymmenen mailin rautatie-matka ja josta voidaan käydä muinaisessa Memfiissä, Joosefin vilja-aitoissa ja pyramiideilla.

Aleksandriasta lähdetään paluumatkalle poiketen Maltassa, Cagliariassa (Sardiniassa) ja Parmassa (Mallorcassa), jotka kaikki ovat oivallisia satamia, luonnonkauniita ja hedelmistä rikkaita.

Kussakin paikassa viivytään päivä tai pari, ja kun Parmasta illalla lähdetään, saavutaan seuraavana aamuna Espanjan Valenciaan. Tässä Espanjan kauneimmassa kaupungissa vietetään muutamia päiviä.

Valenciasta jatketaan paluumatkaa Espanjan rannikkoa sivuillen. Alicanten, Carthagenan, Paloksen ja Malagan ohi kuljetaan mailin tai parin päässä ja neljänskolmatta tunnin kuluttua saavutaan Gibraltariin.

Siellä viivytään yksi päivä ja jatketaan sitten matkaa Madeiraan, jonne saavutaan kolmisen päivän kuluttua. Kapteeni Marryat kirjoittaa: "En tiedä maailmassa toista paikkaa, joka ensi näkemällä siihen määrään hämmästyttäisi ja viehättäisi kuin Madeira." Siellä viivytään päivä tai pari, mutta jos aika sallii, voidaan viipyä kauemminkin, ja Canarian saariston läpi menen, arvatenkin Teneriffan Pic näkyvissä, kuljetaan Atlantin poikki nyt eteläisempää suuntaa koillis-pasaadin leveysasteilla, joilla aina voidaan toivoa leutoa ja kaunista säätä ja tyyntä merta.

Vihdoin poiketaan Bermuda-saarilla, jotka ovat aivan tämän kotimatkan varressa ja jonne Madeirasta on kymmenen päivän matka, ja kun on vietetty vähän aikaa ystävämme bermudalaisten luona, käännetään kokka suoraan kotia kohti, jonne saavutaan noin kolmen päivän kuluttua.

Olemme jo saaneet tilauksia Euroopassa olevilta maanmiehiltä jotka siellä aikovat liittyä retkeen.

Laiva on kaiken aikaa oleva koti, jossa retkeläisiä ympäröivät herrttaiset ystävät, jos he sattuvat sairastumaan, jossa he saavat kaiken mahdollisen hoidon ja myötätunnon.

Jos jossain yllä mainituista satamista sattuisi olemaan tarttuvia tauteja, niin sivuutetaan ne ja niiden sijaan poiketaan muihin mieltä kiinnostaviin paikkoihin.

Matkan hinnaksi on määrätty 1,250 dollaria aikuisilta. Hytit ja pöytäpaikat jaetaan sen mukaan kuin matkustajat saapuvat, eikä tilausta pidetä sitovana, ennenkuin kymmenen prosenttia hinnasta on rahastonhoitajalle maksettu.

Matkustajat voivat jäädä höyrylaivaan joka satamassa, jos haluavat, mitään lisämaksua suorittamatta; kaikki venemaksut suoritetaan laivasta.

Koko maksu on suoritettava etukäteen, ennenkuin matkaan lähdetään, jotta lähdöstä määrätyllä ajalla voitaisiin pitää mitä paras huoli.

Komitean tulee hyväksyä paikkatilaukset ennenkuin pilettejä annetaan. Tilaukset voidaan lähettää allekirjoittaneelle.

Mieltäkiinnostavat ja omituiset esineet, joita matkustajat ehkä matkalla hankkivat, he saavat tuoda kotia mitään rahtimaksua suorittamatta.

Viisi dollaria kullassa päivältä riittää runsaasti *kaikkiin* matkakustannuksiin maalla ja kaikkialla, missä matkustajat haluavat useammaksi päiväksi lähteä, höyrylaivasta.

Matkustajain *yksimielisen* päätöksen mukaan voidaan retkeä pidentää ja matkareittiä muuttaa.

Chas. C. Duncan 117, Wall Street, New York.

P.S. Retkeä varten on vuokrattu sangen kaunis ja vahva, siipihöyry "*Quaker City*", joka lähtee New Yorkista 8 p. kesäk. Hallitus on lähettänyt kirjeitä, joissa retkikunta ulkomailla suljetaan asianomaisten suosioon.

Mikä tästä ohjelmasta enää puuttui, eikö se ollut kerrassaan vastustamaton? Ei mitään, mitä äärellinen mieli saattoi keksiä. Pariisi, Englanti, Skotlanti, Sveitsi, Italia – Garibaldi! Aigeian meren saaret! Vesuvius! Konstantinopoli! Smyrna! Pyhä maa! Egypti ja "ystävämme bermudalaiset!" Maanmiehiä Euroopassa, jotka halusivat liittyä retkikuntaan – tarttuvat taudit vältettäisiin – venemaksut suoritettaisiin laivasta – lääkäri mukana – matkaa jatkettaisiin vaikka maan ympäri, jos matkustajat yksimielisesti haluaisivat – erityinen komitea, joka pitäisi huolta, että seura olisi mitä ankarimmin valittu – ja yhtä ankara asiantuntijain komitea vastaamassa siitä, että laiva olisi yhtä luotettavasti valittu. Ihmisluonto ei voinut vastustaa näitä viettelyksiä, jotka kerrassaan panivat pään pyörälle. Juoksin rahastonhoitajan luo ja maksoin kymmenen prosenttia etukäteen. Ilokseni kuulin, että vielä oli muutamia hyttejä vapaana. Minä tosiaan pelastuin tuon ankaran komitean kynsistä sen pääsemättä persoonallisesti ja kriittisesti luonteenominaisuksiani tutkimaan, mutta minä kehoitin heitä kuulustelemaan kaikilta yhteiskunnan ylhäisiltä henkilöiltä, mitä mieleeni juolahti ja joista saatoin arvata, että he eivät ainakaan minusta mitään tietäisi.

Pian sitten julkaistiin ohjelmaan jatkoakin, jossa sanottiin, että laivalla käytettäisiin "Plymouthin virsikokoelmaa." Maksoin nyt loput piletin hinnasta.

Minulle annettiin kuitti ja niin olin virallisesti ja asianmukaisesti hyväksytty retkeilijäksi. Se oli hauska juttu, mutta vähäistä oli se hauskuus sen uutuuden rinnalla, että tiesi kuuluvansa "valikoituihin."

Tämän ohjelman jatko niinikään kehoitti retkeilijöitä ottamaan mukaansa keveitä soittokojeita, niillä ylläpitää laivalla rattoa; satuloita Syyriaa varten; viheriäiset silmälasit ja päivänvarjot: hunnut Egyptiä varten ja lämpöiset vaatteet vaivalloisia toivoretkiä varten Pyhässä maassa. Lisäksi

viitattiin siihen, että vaikka laivan kirjastossa olisikin melko laaja valikoima luettavaa, olisi jokaisen matkustajan hyvä ottaa mukaansa muutamia oppaita, raamattu ja parhaita matkakertomuksia. Lueteltiin sitten varsinkin Pyhää maata koskevia teoksia, koska Pyhä maa sisältyi retken ohjelmaan, vieläpä näytti olevan sen pääosa.

Pastori Henry Ward Beecherin piti tulla retkelle, mutta kiireelliset toimet pakottivat hänet luopumaan tuumasta. Oli muita matkustajia, joita paitsi olisi tultu paremmin toimeen ja jotka olisi jätetty maalle paljon mieluummin. Kenraaliluutnantti Shermanin piti myös tulla mukaan, mutta intiaanisota pakotti hänet jäämään Mississipin taa lakeuksille. Muuan suosittu näyttelijätär oli kirjoittanut nimensä laivan kirjoihin, mutta sitten sattui jotain, joka esti häntä mukaan tulema. "Potomacin rumpalipoika" karkasi ja niinpä meille ei enää jäänyt ainoatakaan kuuluisuutta!

Mutta pitihän meidän ainakin saada meriministeriöstä "tykkipatteri" (niin seiso ilmoituksessa), jotta voitaisiin vastata kuninkaitten kunnialaukauksiin; ja meriministerin antama suosituskirja, jonka piti tasoittaa "kenraali Shermanille ja hänen seuralleen" tietä Vanhan maailman hoveissa ja leireissä, senkin saimme pitää, vaikka sekä asiakirjaa että tykkipatteria luullakseni oli jonkun verran typistetty siitä mikä alkuaan oli luvassa. Mutta olihan vielä jäljellä houkutteleva ohjelma, Pariisi, Konstantinopoli, Smyrna, Jerusalemi, Jeriko ja "ystävämme bermudalaiset". Eikö sitä jo siinä ollut!

II LUKU

Suuria valmistuksia – Kunnioitusta herättävä suuruus – Kaikki lähtevät Eurooppaan – Mr Blucherin mielipide – Hytti n: o 10 – Nurkkakuntain kokoontuminen – Vihdoinkin merellä.

Silloin tällöin poikkesin seuraavan kuun kuluessa Wallstreetin 117:ään kysymään, miten laivan korjaus ja varustelu edistyivät; miten matkustajaluettelo täyttyi; kuinka monta pyrkijää komitea päivittäin oli hylännyt "epävalioidina" ja täten jättänyt surun ja mieliapen omaksi. (Pian kyllä tuli ilmi, että jokainen oli riittävästi "valittu", joka vain kykeni matkan maksamaan.). Ilokseni sain kuulla, että meidän piti saada matkaan pieni kirjapaino, jotta voisimme painaa joka päivä oman sanomalehden. Ja ilolla kuulin, että pianomme, harmoniomme ja melodeonimme olivat parasta, mitä yleensä rahalla sai. Ja ylpeänä totesin, että retkeilijöihimme kuului kolme sanan julistajaa, kahdeksan tohtoria, kuusi- tai kahdeksantoista naista, monta sotilas- ja meriyhjäisyyttä kauniisti helähtävine arvonimiseen ja runsas sato erilaisia "professoreja" ja eräs herra, jonka nimen perässä jyrisi "AMERIKAN YHDYSVALTAIN ASIAMIES EUROOPPAA, AASIAA JA AFRIKKA VARTEN" kammottavan mahtavasti! Olin varovasti aikonut tyytyä laivassa syrjäiseen paikkaan sen seuran erikoisen valittuun laatuun nähden, joka suosituksineen kykenisi kulkemaan tuon mainitun komitean kameelinsilmän läpi; olin totutellut itseäni näkemään peloittavan valikoiman sotilas- ja merisankareita, minkä vuoksi minun täytyisi syrjäisestä paikastani ehkä siirtyä vieläkin syrjemmäksi, mutta minun täytyy suoraan tunnustaa, että *tämmöistä* moukarin iskua minä en osannut odottaa.

Tämä arvonimivyöry nujersi minut aivan maan tasalle. Minä sanoin, että jos moisen mahtimiehen *täytyy* kulkea meidän laivassamme meren yli – varmaan hänen todella täytyi – että jos Yhdysvallat näkivät tarpeelliseksi lähettää meren poikki moisen tonniston virka-arvoa, niin olisi ollut hienotunteisempaa ja varmempaa hajoittaa hänet osiin ja kuljettaa osat erikseen, monella laivalla.

Ah, olisinpa vain silloin tiennyt, että hän oli vain tavallinen kuolevainen ja ettei hänen tehtävänsä ollut sen valtavampi kuin koota siemeniä ja tuntemattomia juuria ja erinomaisia kaaliksiä ja kummia ojakkonia tuolle köyhälle, hyödyttömälle, viattomalle, homehtuneelle vanhalle kivettymälle Smithsonian Institutille (Washingtonin kansalliselle tieteelliselle laitokselle), niin olisi se tuntunut *hyvin* keventävältä.

Tämän ikimuistettavan kuukauden kuluessa paistattelin itseäni siinä onnen tunteessa, että kerrankin elämässäni olin päässyt uimaan suuren kansallisen liikkeen kantamana. Jokainen aikoi matkustaa Eurooppaan – ja minä, minä myös aioin matkustaa Eurooppaan. Jokainen aikoi matkustaa Pariisiin kuuluun maailmannäyttelyyn – ja minäkin aioin matkustaa Pariisiin näyttelyyn. Höyrylaivalinjat veivät amerikkalaisia maan eri satamista summassa sanoen neljä tai viisi tuhatta viikossa. Mahdoinko koko kuukauden kuluessa tavata kahtatoistakaan ihmistä, jotka eivät aikoneet piakkoin matkustaa Eurooppaan, en varmaan muista. Kuljeskelin paljon kaupungilla erään nuoren mr Blucherin kanssa, joka niinikään oli lunastanut paikan. Hän oli luottavainen, hyväluontoinen, mutkaton ja seurasopuinen mies; mutta hän ei ollut niitä miehiä, joita mainitaan ruudin keksijöinä. Hänellä oli mitä liioitelluimmat käsitykset tästä kansainvaelluksesta Eurooppaan ja luuli lopulta koko Amerikan kansan säälivän kapineitaan kapsäkkiin Ranskaan muuttaakseen. Poikkesimme kerrankin erääseen puotiin Broadwayn varrella, josta hän osti kaulaliinan, ja kun myyjällä ei ollut antaa takaisin, sanoi mr B.:

"Ei tee mitään, maksan sen teille Pariisissa."

"Mutta en minä aio lähteä Pariisiin."

"Mitä – kuinka te sanoittekaan?"

"Minä sanoin, etten minä aio lähteä Pariisiin."

"Ette aio lähteä Pariisiin! Ette läh... – no hyvä, mutta minne ihmeeseen te sitten aiotte lähteä?"

"En minnekään."

"Ette ihan minnekään? – ette minnekään muuanne kuin tänne?"

"En minnekään muuanne kuin juuri tänne – olen täällä koko kesän."

Toverini otti ostoksensa ja sanaakaan sanomatta lähti puodista – lähti loukkaantunut ilme kasvoillaan. Kun oli katua vähän matkaa astuttu, katkaisi hän äänettömyyden ja sanoi vaikuttavasti: "Se oli vale – se on minun vakaumukseni!"

Kun aika oli täytetty, oli laivakin valmiina ottamaan vastaan matkustajansa. Minut esitettiin sille nuorelle herralle, jonka olin saanut hyttitoverikseni, ja huomasin hänet älykkääksi, rattoisaksi, epäitsekkääksi, kaikin puolin jalomieliseksi, kärsivälliseksi ja ihmeteltävän hyväntahtoiseksi nuoreksi mieheksi. Ei ainoakaan niistä matkustajista, jotka seurasivat mukana "Quaker Cityllä", kieltäne näiden sanaini oikeutusta. Valitsimme hytin, joka oli tyyrpuurin puolella, siipien etupuolella, välikannella. Siinä oli kaksi vuodetta, murheellinen paksulasinen akkuna, pesukaappi astioineen ja pitkä, ylellisesti pehmustettu kaappi, joka samalla teki sohvan virkaa – ja osaksi oli kamssujemme säilytyspaikkana. Huolimatta kaikista näistä huonekaluista mahtui siinä vielä kääntymään, vaikka ei kissaa olisi mahtunut kieputtamaan, ei ainakaan isoa kissaa. Mutta olihan tuo kuitenkin melkoinen hytti laivan hytiksi ja kaikin puolin tyydyttävä.

Laivan lähtöpäiväksi oli määrätty eräs lauantai kesäkuun alkupuolella.

Vähän puolenpäivän jälkeen minä tänä merkillisenä lauantaina saavuin satamaan ja lähdin laivaan. Pelkkää kiirettä ja sekamelskaa. (Olen nähnyt tämän huomautuksen jossain muualla.) Rantasilta oli täynnään ajoneuvoja ja ihmisiä; matkustajia saapui ja kiirehti laivaan; laivan kansi oli täynnään arkkuja ja kapsakkeja. Vihmasateessa kulki ja töllisteli retkeilijäryhmiä huomiota herättämättömiin matkapukuihin puettuina, ja he näyttivät niin lakastuneilta ja surkeilta kuin kananpoikaset sulkasadossaan. Uljas lippumme, saman surkeuden uhri, riippui märkänä ja alakuloisena pitkin mastoa. Se kaiken kaikkiaan oli noloin näky, mitä ajatella saattoi. Tämä oli huvimatka – sitä ei käynyt kieltäminen, seisoihan se ohjelmassa – olihan se piletissäkin mainittu – mutta ei totisesti se ylimalkaan siltä näyttänyt.

Kaiken tämän mäiskeen ja jyryn ja pauhun ja huudon ja höyryn pihinän jälkeen kajahti vihdoinkin käsky "irti maasta!" – äkillinen hyökkäys porrassillakkeille – saattajat purkautuvat maalle – siivet alkavat pyöriä ja olemme liikkeellä – matka on alkanut! Kaksi sangen mietoa hurraata kohosi rantasillalta vettä tiukkuvasta yleisöstä; me vastasimme yhtä siivosti livettävältä kannelta; lippu teki yrityksen liehua, mutta siitä ei tullut mitään; ja "tykkipatteri" vaikeni – ei ollut ruutia. Keksimme nyt, että tähän "patteriin", josta olimme niin riemuinneet, kuuluikin tarkalleen yksi tykki, kun kaikki luettiin, ja minä luin ne itse – yksi tykki, joka oli liian pieni kenttätykiksi, mutta kyllin pieni kynttilänjalaksi.

Ajoimme alas sataman suuhun ja kävimme siellä ankkuriin. Satoi yhä. Eikä vain satanut, vaan vielä myrskysikin. "Ulkopuolella", sen näimme itse, oli kauhea aallokko. Meidän täytyy pysyä alallamme tyynessä satamassa, kunnes myrsky asettuu. Matkustajia on viidestätoista valtiosta; vain harvat heistä ovat ennen olleet merellä; ilmeisestikin olisi varomatonta usuttaa heidät rintansa täydeltä puhaltavaa myrskyä vastaan, ennenkuin ovat ennättäneet päästä merijaloilleen. Meitä oli saatellut kaksi höyryhinaajaa, sillä laivalla oli vielä iloinen nuori newyorkilainen samppanjaseurue, joka oli lähtenyt mukaan asianmukaisesti ja vanhan kansan tapaan hyvästelläkseen erään heikäläisensä, ja nämä palasivat iltapuoleen takaisin ja nyt olimme yksinämme syvyyksillä. Viiden sylen vedellä vain ja pohjaan lujasti ankkuroituina. Ja kaiken lisäksi juhlallisessa sateessa. Huvia ettei paremmasta väliä.

Tuntui kerrassaan huojennukselta, kun malmirumpu kutsui rukouskokoukseen. Jonkun toisen huviretken ensimmäinen lauantai-ilta olisi varmaan omistettu kortinpeluulle ja tanssille; mutta jätän ennakkoluulottoman mielen päätettäväksi, olisiko *meille* sopinut tämmöinen kevytmielisyys, siihen nähden mitä olimme kokeneet ja missä mielentilassa olimme. Hautajaistilaisuudessa olisimme loistaneet, mutta emme missään sen juhlallisemmassa.

Merellä kuitenkin aina on reipastuttava vaikutuksensa, ja yöllä, nukkuessani liekkuuni aaltojen tahdikkaaseen tuuditteluun ja etäisten hyökyjen pauhuun, vaivuin rauhallisesti täydelliseen tiedottomuuteen päivän ikävystyttävistä kokemuksista ja rankaisevista tulevaisuuden varoituksista.

III LUKU

Matkustajat ylipäättään – Kaukana merellä – Ahdistusta patriarkkain kesken – Huvituksen etsiminen vaikeissa oloissa – Laivan viisi kapteenia.

Koko sunnuntain olimme ankkurissa. Myrsky oli laimentunut koko lailla, aallokko ei. Yhä kiipeili tuolla "ulkona" korkealle ilmaan vaahtoisia mäkiä, kuten kiikareillamme selvään näimme. Ei olisi ollut sopivaa alkaa huvimatkaa sunnuntaina; emme voineet viedä koettelemattomia vatsojamme noin armottomalle aallokolle alttiiksi. Meidän täytyi jäädä alallemme maanantaihin. Ja me jäimme. Mutta olihan meillä saarnat ja rukouskokoukset; ja niinpä me tietenkin olimme täällä yhtä hyvässä tallessa kuin missä muualla tahansa.

Sapatin aamuna nousin ylös ja aikaisin söin suurusta. Tunsin sangen luonnollista halua luoda matkustajiin pitkän, ennakkoluulottoman kunnan silmäyksen semmoisella hetkellä, jolloin he olisivat itsetietoisuudesta vapaat – joka juuri on aamiaisen aika, jos semmoista hetkeä yleensä on ihmisolentojen elämässä.

Hämmästyin suuresti nähdessäni niin paljon vanhanpuoleisia ihmisiä – voisin melkein sanoa kunnianarvoisaa väkeä. Kun loi silmäyksen päitten pitkään riviin, niin melkein teki mieli luulla, että ne olivat *paljasta* harmaata. Niin ei laita sentään ollut. Oli siinä seassa koko hyvä sekoitus nuortakin väkeä ja toinen melko hyvä sekoitus semmoisia herroja ja naisia, joiden ikä oli epämääräinen, he kun eivät olleet oikeastaan vanhoja, eivätkä ehdottomasti nuoriakaan.

Seuraavana aamuna vivuttiin ankkuri pohjasta ja lähdettiin merelle. Suuri ilo oli päästä matkaan tämän pitkästytävän, mieltä lannistavan viivytyksen jälkeen. Minusta tuntui kuin ei ilmassa olisi koskaan ollut semmoista rattoa, auringossa moista kirkkautta, kauneutta meressä. Minä siis olin tyytyväinen piknikkiin ja kaikkeen, mitä siihen kuului. Kaikki häjyt vaistot olivat minussa kuolleet; ja Amerikan kadotessa taaksemme näkymättömiin tuntui minusta kuin olisi niiden sijan saanut armeliaisuuden tunne, joka, ainakin toistaiseksi, oli yhtä rajaton kuin aava valtamerikin, joka ympärillämme paisutteli aaltojaan. Minun teki mieleni purkaa tunteitani – minun teki mieleni korottaa ääneni ja laulaa; mutta minä en tiennyt, mitä laulaisin, ja sentakia täytyi siitä tuumasta luopua. Ei tainnut olla laivalle juuri vahinkokaan.

Vilpasta oli ja miellyttävää, mutta aallokko oli vielä aika tyly. Jos mieli käyskennellä, niin niskansa kaupalla; yhtenä hetkenä keulapuomi ampui suoraan päin aurinkoa, joka kaartoi keskitaivaalla, seuraavana yritti keihästää haikalan meren pohjasta. Kuinka kummalta tuntuukaan, kun laivan perä sukkelaan vaipuu alta ja samalla keula lähtee kiipeämään pilviin! Turvallisinta oli tuona päivänä takertua parraspuuhun kiinni ja pysyä siinä; käveleminen oli liian epäiltävää huvia.

Mikä lienee ollut onnen potkaus, mutta minä en ollut merikipeä. – Tässä oli ylpeyden syytä, en ollut sitä aina välttänyt. Jos maailmassa mikään tekee ihmisen ihmeellisen ja sietämättömän itserakkaaksi, niin ainakin se, kun huomaa vatsansa pitävän puoliaan ensimmäisenä päivänä merellä, kaikkien toverien ollessa merikipeitä. Pian ilmestyi peräkannelle salongin oveen eräs kunnianarvoisa fossiili, saalitettuna leukojaan myöten ja käärittynä kuin muumio, ilmestyi ja laivan seuraavan kerran kyljelleen kuukahtaessa ampui suoraan syliini. Minä sanoin:

"Hyvää huomenta, herrani. Kaunis päivä."

Hän laski kätensä vatsalleen ja sanoi: "*Voi, mun!*" ja sitten hoiperteli pois ja kukistui erään kailletin puurille.

Kohta syytää sama ovi sisästään toisenkin vanhan, herran, lujalla voimalla. Minä sanoin:

"Rauhoittukaa, hyvä herra – ei ole kiirettä. Kaunis päivä."

Hänkin laski kätensä vatsalleen ja sanoi: "*Voi, mun!*" ja hoippui pois.

Vähän ajan kuluttua purki sama ovi taas äkillisesti sisästään veteraanin, joka kynsi ilmaa kiinni pitääkseen. Minä sanoin:

"Hyvää huomenta, herra. Mainio huviretkipäivä. Te juuri aioitte sanoa – "

"Voi, mun!"

Sitä minä ajattelin. Ennätin ainakin ennenkuin *hän*. Taisin seisoa siinä tunnin, ja koko ajan minua pommitettiin vanhoilla herroilla; mutta minä en saanut heistä muuta lähtemään kuin "Voi, mun!"

Lähdin silloin pois, miettiväisenä. Ja sanoin, tämä on hyvä huviretki. Minä pidän siitä. Matkustajat eivät ole riitaisia, mutta siitä huolimatta he ovat seurallisia. Minä pidän näistä vanhoista herroista, mutta syystä taikka toisesta heidän "Voi munsa" näyttää olevan koko lailla epäkunnossa.

Tiesinhän minä mikä heidän oli. Merikipeitä. Ja se ilahutti minua. Meistä on kaikista hauskaa nähdä toiset merikipeinä, kun emme itse ole. Hauskaa on pelata vistiä salongin lampun ääressä, kun yöllä myrskyä; hauskaa on kävellä peräkannella kuutamossa; hauska poltaa tupakkaa keulamaston tuulisessa kopassa, kun uskaltaa sinne nousta; mutta kaikki nämä hovit ovat heikkoja ja jokapäiväisiä verrattuna siihen iloon, jota tuntee muiden väännelessä meritauhin kurjuudessa.

Iltapäivän kuluessa kokosin koko joukon tietoja. Kiipesin kerrankin peräkantta, juuri kun laivan perä oli korkealla ilmassa; poltin sikaria ja tunsin itseni tyytyväiseksi. Joku huusi:

"Te siellä, hei, *tuo* ei käy laatuun. Lukekaa kirjoitus —

TUPAKANPOLTTO KIELLETTY SIIPIEN PERÄPUOLELLA!"

Se oli kapteeni Duncan, retken päällikkö. Lähdin tietenkin keulapuoleen. Yläkannella näin ohjaushytin takana eräässä hytissä hyllyllä pitkän kiikarin ja tavoittelin sitä – näkyi laiva etäisyydessä:

"Ah, ah – heittäkää se. Tulkaa pois sieltä!"

Ja minä tulin pois. Sanoin kannen lakaisijalle – matalalla äänellä tietysti:

"Kuka on tuo mittava huligaani tuolla, jolla on viikset ja niin soriseva ääni?"

"Se on kapteeni Bursley – toimeenpaneva upseeri – purjehdusopas."

Käyskelin taas jonkun aikaa, ja kun ei ollut parempaakaan tehtävää, aloin siitä veitselläni vuoleskella porraspuuta. Joku sanoi nyt vakavalla, varoittavalla äänellä:

"*Kuulkaahan* – hyvä ystävä – eikö teillä ole parempaa tehtävää kuin vuolla tuolla tavalla koko laiva piipuiksi? *Teidän* sentään luulisi enemmän ymmärtävän."

Palasin takaisin ja löysin kannen lakaisijan:

"Kuka on tuo silkonaama huhtova kuvatus tuolla hienoissa vaatteissa?"

"Se on kapteeni L – , laivan omistaja – se on yksi pääpomoista."

Ajan kuluessa ajelehdin lopulta ohjaushytin "tyyrpuurin" puolelle ja satuin siellä näkemään penkillä sekstantin. Tosiaan, sanoin, tällä kojeella ne "ottavat auringon"; enköhän minä sillä näkisi tuota laivaa. Tuskin olin saanut sen silmälleni, kun joku kosketti olkapäätäni ja sanoi nuhtelevalla äänellä:

"Minun pitää – antakaapa minulle tuo, hyvä herra. Jos teitä haluttaa tietää, kuinka aurinko otetaan, niin ei minulla ole mitään sitä vastaan, vaikka sanoisinkin – mutta tuota kojetta en mielelläni usko kenellekään. Jos tahdotte, että lasken – Kohta, kohta!"

Hän katosi, häntä kutsuttiin toiselle laidalle. Minä menin kannen lakaisijan luo:

"Kuka on tuo hämähäkinsäärellinen gorilla tuolla, jolla on tuo tekopyhä naama?"

"Se on kapteeni Jones – ensimmäinen perämies."

"Hyvä. Tämä jättää kauas jälkeensä kaikki, mitä olen koskaan kuullut. Luuletteko – minä kysyn teiltä nyt ihmisenä ja veljenä – *luuletteko* te, että minä voisin tässä mihinkään suuntaan nakata tiilikiveä tapaamatta jotakuta tämän laivan kapteeneista?"

"Mene tiedä – kun ei vain mahtaisi käydä vahtikapteeniin, hän näyttää seisovan tuolla aivan keskitiellä."

Minä lähdin kannen alle – miettivänä ja hieman nyrpeissäni. Minä ajattelin, että jos viisi kokkia voi pilata liemiruonan, niin mitä voineekaan viisi kapteenia tehdä huviretkelle.

IV LUKU

Pyhiinvaeltajat kotiutuvat – Pyhiinvaeltajain elämä merellä – "Hevosbiljardi." – "Synagooga" – Kirjoituskoulu. – Jackin päiväkirja – "Q.C. Klubi" – Taikalyhty – Tanssiaiset kannella – Leikkikäräjäöimistä – Arvoittelua – Pyhiinvaellusjuhlallisuutta – Hidasta musiikkia – Toimeenpaneva upseeri lausuu mielipiteen.

Urheasti kynnimme merta viikon päivät ilman minkäänmoisia mainitsemisen arvoisia oikeudellisia kahnauksia kapteenien kanssa. Matkustajat oppivat pian mukautumaan uusiin oloihin ja laivalla elämä kävi melkein yhtä järjestelmällisen yksitoikkoiseksi kuin kasarmissa. Sillä en suinkaan tarkoita, että se olisi ollut ikävystyttävää, sillä sitä se ei suinkaan joka suhteessa ollut – mutta siinä kuitenkin oli koko joukon yhtä ja samaa. Matkustajat alkoivat piankin oppia merimiessanoja, kuten merellä tapana on – merkki siitä, että he alkoivat kotiutua. Puoliseitsemän ei enää ollut puoliseitsemän näille Uudesta Englannista, Etelästä ja Mississipin laaksosta lähteneille pyhiinvaeltajille, vaan se oli "seitsemän lasia"; kello kahdeksan, kaksitoista ja neljä oli "kahdeksan lasia"; kun kapteeni määräsi pituusasteen, ei kello ollut yhdeksän, vaan "kaksi lasia". Sujuvasti puhuivat kaikki peräsalongista ja etusalongista, paapuurista ja tyyrpuurista ja kanssista.

Kun soitettiin seitsemän lasia, raikui malmirumpu ensi kerran. Kahdeksan lasin aikaan syötiin suurusta, ne nimittäin, jotka olivat siksi terveitä, että saattoivat syödä. Tämän jälkeen kaikki terveet kävelivät edestakaisin pitkällä kävelykannella nauttien kauniista kesäaamuista ja merikipeätkin kömpivät kannelle ja varustautuivat siipikojujen suojaan, nielläkseen siellä vaivaisen teensä ja vehnäpullansa, ja näyttivät surkeilta. Kello yhdestätoista lunshiin ja lunshista päivälliseen, joka syötiin kuuden aikaan illalla, hommattiin ja huviteltiin mikä mitenkin. Jotkut lukivat; hyvin monet polttivat tupakkaa ja neuloivat, vaikk'eivät samat kumpaakin; syvyyden kummituksia tietenkin katseltiin ja ihmeteltiin; vieraita laivoja tutkittiin teatterikiikareilla ja tehtiin niihin nähden viisaita päätelmiä; ja vielä lisäksi jokainen aivan persoonallisella mielenkiinnolla huolehti siitä, kohosiko meillä lippu mastoon ja taas kolmesti kohteliaasti laskettiin alas vastaukseksi näiden vieraiden tervehdykseen; tupakkahuoneessa aina tapasi herroja, jotka pelasivat korttia, tammea ja dominoa, varsinkin dominoa, tuota ihastuttavan viatonta peliä; ja alhaalla pääkannella, kanakoppien ja lehminavetan etupuolella – siellä on "hevosbiljardin" paikka. Hevosbiljardi oli mainiota peliä. Se suo hyvää vilkasta ruumiinliikettä, hupia ja on erinomaisen jännittävää. Se on kahden vanhan kisan yhdistelmä ja sitä kisataan koukkusauvalla. Kanteen piirretään suuri tarha, samanlainen, jolla lapset kiveä hyppäävät, ja jokainen osasto merkitään numerolla. Kisaaja seisoo kolmen tai neljän askeleen päässä, edessään muutamia isoja puisia kiekkoja, jotka hän koukkusauvallaan tuimasti sysäten työntää tarhaan. Jos kiekko pysähtyy liituvivalle, ei työnnistä saa mitään, jos se jää 7:ään, saa siitä 7, jos 5: een, 5 ja niin edelleen. Joka ensin pääsee 100: aan, voittaa pelin; neljä voi ottaa siihen osaa samalla haavaa. Tämä kisa olisi ollut sangen yksinkertaista, jos tarha olisi pysynyt paikallaan, mutta meiltä se vaati kerrassaan tieteellistä taitoa. Meidän täytyi myös ottaa lukuun laivan kallistelu oikealle ja vasemmalle. Sangen usein kisaaja arviolaskussaan otti huomioon kallistumisen oikealle, mutta laiva heittäytyikin toiselle kyljelleen. Seuraus siitä oli, ettei kiekko osunut koko tarhaan, vaan meni askeleen tai pari sivu, ja tästä johtui toiselle puolelle nöyryytys, toiselle nauru.

Sateella matkustajain tietenkin täytyi pysyä kannen alla – tai ainakin kansisalongissa – ja kisailla siellä, lueskella, katsella akkunasta aaltoja, jotka alkoivat näyttää sangen tutuilta, ja jutella niitä näitä.

Seitsemän aikaan illalla päivällinen alkoi olla syötynä; seurasi tunnin kävely yläkannella; sitten helähti gongongi ja suuri osa retkeläisistä lähti rukoilemaan ylempään peräsalonkiin, joka oli suuri, viisi- tai kuusikymmentä jalkaa pitkä huone. Parantumattomat kutsuivat tätä salonkia "synagoogaksi". Hartaushetkeen kuului vain kaksi virttä "Plymouth-kokoelmasta" ja lyhyt rukous ja se harvoin kesti muuta kuin viisitoista minuuttia. Virsiä säestettiin harmoniolla, jos meri sattui

olemaan siksi tyyni, että soittaja saattoi istua soittokoneen ääressä tarvitsematta köyttää häntä tuoliin kiinni.

Hartaushetken jälkeen synagooga tuota pikaa muuttui kuin kirjoituskouluksi. Onko missään laivassa mahdettu koskaan sen tapaista nähdä! Pitkäin ruokapöytäin ääressä salongin kummallakin puolella, hajallaan pitkin sen pituutta, istui pari kolmekymmentä herraa ja naista heiluvain lamppujen alla ja pari kolme tuntia ahkeraan kirjoitteli päiväkirjaansa. Voi voi! että niin laajasti aloitetut päiväkirjat sentään saivatkin niin velton ja saamattoman lopun kuin useimmat niistä saivat! Epäilen, onko koko joukossa ainoatakaan pyhiinvaeltajaa, jolla olisi näyttää sataakaan kunnollista päiväkirjasivua kahdenkymmenen ensi päivän matkasta "Quaker Cityllä"; ja olen siveellisesti varma siitä, ettei kymmenenkään koko seurasta voisi näyttää kahtakymmentä päiväkirjasivua niitten kahdenkymmenentuhannen mailin matkoista, jotka sitten seurasivat! Erikoisina aikoina ihmisen rakkaimmaksi haluiksi käy kaikkien töittensä uskollinen kirjaan kirjoittaminen; ja hän hyökkää työhönsä käsiksi innolla, joka häneen istuttaa sen käsityksen, että päiväkirjan kirjoittaminen on paras ajanvietto maailmassa ja hauskin kaikista. Mutta jos hän sen jälkeen elää yksikolmattakaan päivää, huomaa hän piankin, että vain ne harvinaiset luonteet, joiden kokoomus on paljasta urhoollisuutta, kestävyyttä ja velvollisuudentuntoa velvollisuuden vuoksi ja lannistumatonta päättäväisyyttä, voivat uskaltaa ryhtyä niin hirmuiseen yritykseen kuin päiväkirjan pitäminen on, kärsimättä häpeällistä tappiota.

Jack, eräs suosituimmista nuorukaisistamme, mainio nuori mies, jonka pää on täynnään tervettä järkeä ja jonka sääret pituuteensa, suoruiteensa ja hoikkuuteensa nähden ovat kerrassaan ihmeelliset, kuvaili joka aamu mitä hehkuvimpia ja innostuneimpia sanoja käyttäen edistystään ja sanoi:

"Ah, se käy kuin rasvattu!" (hän käytti hieman alhaista kieltä hyvällä päällä ollessaan), "eilen illalla kirjoitin päiväkirjaani kymmenen sivua – ja niinkuin tiedätte, kirjoitin edellisenä iltana yhdeksän ja sitä edellisenä kaksitoista. Sehän on kerrassaan huvia!"

"Mitä te siihen kirjoitatte, Jack?"

"Kaikki tietysti. Leveys- ja pituusasteet joka päivä kello kaksitoista, ja kuinka monta mailia me kuljimme edellisen vuorokauden kuluessa; ja montako peliä dominoa olen voittanut, ja montako hevosbiljardia; ja valaista ja haikaloista ja delfiineistä; ja sunnuntaisin saarnan tekstin (se kun tiedättekös tekee kotona hyvän vaikutuksen); ja mitä laivoja olemme tervehtineet ja mitä kansakuntaa ne ovat; ja mistä tuuli käy ja onko aallokko kova ja mitä purjeita meillä on mastossa, vaikka meillä ei ole niitä koskaan *ainoatakaan* pääasiassa siitä syystä, että kuljemme vastatuuleen – mikä ihme siihenkin lienee syynä? – ja, montako valetta Moulton on sanonut – kaikki, kaikki! Kaikki minä olen kirjoittanut kirjaan. Isäni käski minua pitämään tätä päiväkirjaa. Isä ei möisi sitä tuhannesta dollarista, kun se on valmis."

"Ei, Jack; se on enemmän kuin tuhannen dollarin arvoinen – kun se on valmis."

"Niinkö? – Niinkö te tosiaan luulette?"

"Tietysti, se on ainakin tuhannen dollarin arvoinen – kun se on valmis. Ehkä enemmänkin."

"Well, minä vähin luulen niin itsekin. Se ei olekaan mikään hutiluspäiväkirja."

Mutta pian siitä kuitenkin tuli mitä surkein "hutiluspäiväkirja". Eräänä iltana minä Pariisissa sanoin, ankaran kaupunginkatsomispäivätyön päätyttyä:

"Minä lähdän ja käyn nyt vähän kahviloita katsomassa, Jack, ja annan sinulle tilaisuuden kirjoittaa päiväkirjaasi."

Hänen naamansa menetti intonsa. Hän sanoi:

"Well, ei, älkää välittäkö siitä. Taidan heittää sikseen koko päiväkirjan pitämisen. Se on kamalan ikävää. Tiedättekös – olen laskenut, että minä olen jäänyt ainakin neljä tuhatta sivua jälkeen. Ranskaan en ole päässyt ensinkään. Ensin ajattelin, että jättäisin Ranskan pois ja alkaisin taas alusta. Mutta se ei kävisi päinsä, vai *kävisikö se?* Ukko sanoisi: 'Kuules, poika – etkö sinä nähnyt Ranskassa mitään?' *Se* kissa ei tappelisi. Ensin minä ajattelin, että jos ma kopioisin Ranskan matkaoppaasta, samoin kuin etukajuutassa vanha Badger, joka kirjoittaa kirjaan, mutta siinä on sitä enemmän kuin kolmesataa

sivua. Niin, *minun* mielestäni ei päiväkirjasta ole mitään hyötyä – vai mitä? Ei niistä ole muuta kuin harmia, *eikö* niin?"

"Kyllä, kyllä, epätäydellinen päiväkirja ei ole paljonkaan arvoinen, mutta kunnollisen päiväkirjan arvo on tuhat dollaria – kun se on valmis."

"Tuhat! – well, kyllä varmaan. Minä en sitä jatkaisi loppuun miljoonastakaan."

Hänen kokemuksensa ei ollut sen kummempi kuin useimpainkaan niistä, jotka salongin iltakoulussa niin uutteraan kirjoittivat. Jos nuorelle ihmiselle tahdotte määrätä sydämettömän ja ilkeämielisen rangaistuksen, niin velvoittakaa hänet vuodeksi pitämään päiväkirjaa.

Keksittiin koko paljon keinoja retkeläisten huvittamiseksi ja pitämiseksi hyvällä tuulella. Kaikki matkustajat muodostivat klubin, joka hartaushetkien jälkeen piti kokouksiaan kirjoituskoulussa ja jossa luettiin ääneensä niistä maista, joita nyt lähestyttiin, ja pohdittiin täten saatuja tietoja.

Retkikunnan valokuvaaja moneen kertaan otti esiin läpikuultavat kuvansa ja antoi meille sangen soman taikalyhty-näytöksen. Hänen maisemansa olivat melkein kaikki ulkomaalaisia, mutta oli joukossa yksi tai pari kotimaastakin. Hän ilmoitti "näytännön alkavan peräsalongissa toista lasia soitettaessa (klo 9 j.p.p.), jolloin hän aikoi retkeläisille näyttää, minne nyt tultaisiin" – mikä kaikki oli kuin olla pitikin, mutta hullunkurisen sattuman vuoksi olikin ensimmäinen kuva, joka kankaalle välähti, Greenwoodin hautausmaa!

Useana tähtikirkkaana yönä tanssimme yläkannella päiväteltan alla ja ripustimme sen kannattimiin lamppuja, niin että se melkein oli kirkkaasti valaistu kuin tanssisali. Soitannon puolta hoiti melodeoni, jolla oli sangen tyydyttävä sekaohjelma, vaikka sitä hieman vaivasikin hengenahdistus, niin että se pidatti henkeään silloin kun sitä olisi pitänyt oikein kovaa puhaltaa; klarinetti, jonka korkeat äänet olivat hieman epäluotettavat, matalat koko lailla surumieliset; ja sangen moitittava akkordeoni, jolla oli jossain vuoto ja joka hengitti kovemmin kuin naukui – en satu tällä haavaa muistamaan hienompaa sanaa. Tanssi oli kuitenkin rajattomasti huonompaa kuin musiikki. Kun laiva kallistui tyyrpuurikyljelleen, hyökkäsi koko tanssijaplutoona sen mukaan tyyrpuurille ja päätyi joukolla parraspuulle; ja kun se kallistui paapuurille, ryöppysivät kaikki paapuurille samaa yksimielisyyttä osoittaen. Valssijat pyörähtelivät ympäri epävakaasti viisitoista sekuntia ja sitten laskivat mäkeä parraspuulle, ikäänkuin aikeissa mereen hypätä. Virginia-riili semmoisena kuin sitä "Quaker Cityssä" tanssittiin oli enemmän riiliä kuin ainoakaan riili, mitä olen ennen nähnyt, ja katsojalle se tarjosi yhtä paljon mielenkiintoa kuin tanssijoillekin epätoivon mahdollisuuksia ja täperää pelastumisia. Lopulta luovuttiin koko tanssista.

Vietimme erään naisen syntymäpäivää maljoilla, puheilla, runoilla ja niin edespäin. Oli meillä leikkikäräjätkin. Onkohan koskaan laivaa lähtenyt merelle, ettei olisi leikkikäräjäkin toimeenpantu. Rahastonhoitajaa syytettiin siitä, että hän oli hytistä n: o 10 varastanut päällystakin. Valittiin tuomari, kirjurit, konstaapelit, sheriffit, yleinen syyttäjä ja syytetyn asianajaja. Todistajia haastettiin sakon uhalla ja valatuomarit saatiin paljon jääväilyn jälkeen täysilukuisiksi. Todistajat olivat tyhmiä ja epäluotettavia ja puhuivat ristiin, kuten todistajain on aina tapa, syyttäjä ja asianajaja olivat kaunopuheliaita, vakuuttavia ja kostonhimoisesti letkauttelivat toisiaan, kuten asiaan oikeudella kuuluukin. Juttu lopulta jätettiin oikeuden ratkaistavaksi, minkä jälkeen tuomari sen asianmukaisesti päätti mahdottomalla päättelyllä ja naurettavalla tuomiolla.

Useana iltana näyttelivät nuoret herrat ja naiset salongeissa kuva-arvoituksia, ja kaikista huvitteluyrityksistä ja tämä kaikkein hienoin ja onnistunein.

Yritettiin saada kokoon väittelyklubi, mutta se meni myttyyn.

Laivalla ei ollut ainoatakaan puhujakyyä.

Kaikilla meillä oli hauska – luulen voivani huoletta tämän vakuuttaa, mutta ilomme oli rauhallista. Me soitimme pianoa sangen, sangen harvoin; soitimme yhdessä huilua ja klarinettia, ja soitimme hyvin, mitä soitimme, mutta soitimme aina samaa vanhaa nuottia; se oli sangen kaunis nuotti – kuinka hyvin sen muistan – ihmettelen itsekseni, mahdanko koskaan päästä siitä erilleni. Me emme koskaan soittaneet melodeonia emmekä harmoonia, paitsi hartaushetkinä – mutta minä

pidän liiksi kiirettä: nuori Albert *osasi* osan eräästä nuotista – jotain sen tapaista kuin "Voi ihme ja kumma kuinka suloista on tietää että hän on hänen olipahan mikä tahansa" (en tarkkaan muista sen nimeä, mutta se oli sangen valittava ja täynnään tunnetta); Albert soitteli sitä hyvin usein koko ajan, kunnes teimme hänen kanssaan välipuheen, että hän hillitsi itseään. Mutta ei kukaan laulanut kuutamossa yläkannella, ja seurakunnan laulu kirkonmenossa ja hartaushetkinä ei ollut arkkitehtuuriltaan kaikkein parasta. Minä vältin sitä niin kauan kuin saatoin ja sitten yhdyin joukkoon ja koetin parantaa sitä, mutta tämä rohkaisi nuoren Yrjönkin joukkoon yhtymään, ja se pilasi kaikki; Yrjön ääni kun oli juuri kesken sorrosta, niin että kun hän paraillaan lauloi jonkinmoista kolkkoa bassoa, niin se singahtikin käsistä ja säikäytti kaikki mitä soraäänisimmillä kiekuvilla ylä-äänillä. Yrjö ei sitä paitsi osannut nuotteja, joka sekin häiritsi hänen esiintymistään. Minä sanoin:

"Tule pois, Yrjö, älä improvisoi. Se näyttää liian itserakkaalta. Tekevät huomautuksia. Pidä sinä vain kiinni 'kruunauksesta', niinkuin muutkin. Se on hyvä nuotti – *sinä* et ainakaan voi sitä parantaa, noin vain, käden käänteessä."

"Mitä kanssa, enhän minä koetakaan parantaa sitä – minähän *laulan* niinkuin muutkin – juuri niinkuin nuoteissa seisoo."

Ja niin hän rehellisesti luuli tekevänsäkin; eikä hän sen vuoksi voinut syyttää muita kuin itseään, kun hänen äänensä toisinaan takertui keskikorkeuksille ja loppui kuin naulaan.

Parantumattomain kesken oli niitä, jotka luulivat ainaisen vastatuulemme johtuvan mieltä masentavasta kööri laulustamme. Oli niitä, jotka avoimesti sanoivat, että moinen kaamea musiikki oli kylläkin arveluttava silloinkin, kun se oli parhaimmillaan; mutta että synnin maljan yli vuotavaksi täyttäminen siten, että annettiin Yrjönkin auttaa, oli Kaitselmukselle kerrassaan isku vasten kasvoja. Nämä sanoivat, että kööri varmaan aikoi jatkaa raatelevia yrityksiään, kunnes jonain päivänä yllyttäisi niskaamme myrskyn, joka hukuttaisi koko laivan.

Rukoileminenkin herätti nurkumista. Toimeenpaneva upseeri sanoi, ettei pyhiinvaeltajilla ollut lähimmäisen rakkautta.

"Sinne menevät kannen alle joka ilta kahdeksannella lasilla ja rukoilevat myötätuulta – vaikka tietävät juuri yhtä hyvin kuin minäkin, että tämä on ainoa laiva, joka tähän aikaan vuodesta kulkee itää kohti, mutta että on tuhatkunta, jotka kulkevat länttä kohti – ja että se mikä on meille myötätuuli, on näille *vastatuuli*. – Kaikkivaltias antaa myötätuulen tuhannelle laivalle, mutta tämä seurakunta vaatii häntä kääntämään sen aivan ympäri *yhden* mieliksi – joka päälle päätteeksi on höyrylaiva! Se ei ole kohtuullista, eikä se ole tervettä järkeä eikä hyvää kristillisyyttä eikä edes tavallista lähimmäisenrakkautta. Pois se semmoinen joutavuus!"

V LUKU

Kesä Keski-Atlantilla – Oikullinen kuu – Mr Blucher menettää luottamuksensa – "Laiva-ajan" salaisuus – Syvyyden asukkaat – "Maata!" – Ensimmäinen maihinmeno vieraille rannalle – Alkuasukkaitten yllätys – Vähän Azorien saarista – Blucherin tuhoisa juhlapäivällinen – Sen onnellinen päättyminen.

Kaiken kaikkiaan meillä oli miellyttävä kymmenen päivän matka New Yorkista Azorien saarille – ei tosin nopea, sillä väliä on vain kaksituhattaneljäsatua mailia – mutta pääasiassa aika miellyttävä. Tosin meillä oli vastatuuli *koko* ajan ja useita myrskykokemuksia, jotka ajoivat viisikymmentä prosenttia matkustajista kannen alle sairastamaan ja saivat laivan näyttämään kaamealta ja hylätyltä – myrskykokemuksia, jotka jokainen muistaa, joka ne koki alati kaatuvalla kannella ja sai osansa niistä mahtavista tyrskyläikistä, joita tuon tuostakin syöksähti korkealle ilmaan keulan tuulen päälliseltä puolelta ja huuhtoiti laivaa kuin ukkosvaaru; mutta enimmäkseen meillä oli virkistävää kesäilmaa ja yöt olivat vielä päiviäkin kauniimmat. Saimme nähdä sen kumman, että täysikuu joka yö samalla hetkellä oli aivan samalla paikalla taivaalla. Ensin emme älynneet syytä tähän kuun omituiseen käytökseen, mutta se selvisi perästäpäin, kun ajattelimme, että joka päivä voitimme aikaa parikymmentä minuuttia, me kun niin nopeaan kuljimme itää kohti – voitimme joka päivä juuri sen verran, että pysyimme kuun rinnalla. Se oli muuttunut vanhaksi kuuksi ystäville, jotka olivat rannalle jääneet, mutta meille Joosuoille se seiso i alallaan samalla paikalla ja pysyi aina samana.

Nuorelle mr Blucherille, joka on Kaukaisesta Länneistä ja ensi matkallaan, tuotti muuttumistaan muuttuva "laiva-aika" paljon päänvaivaa. Hän oli alussa ylpeä uudesta kellostaan ja veti sen taskustaan paikalla, kun puolenpäivän aikaan soitettiin kahdeksan lasia, mutta jonkun ajan kuluttua hän alkoi näyttää siltä kuin olisi hän menettänyt luottamuksensa siihen. Kun oli oltu matkalla New Yorkista seitsemän päivää, tuli hän kannelle ja sanoi jyrkästi ja varmasti:

"Tämä on petoskauppa!"

"Mikä on petoskauppa?"

"Mikä, tämä kello tietysti. Ostin sen Illinoisissa – annoin siitä 150 dollaria – ja otaksuin, että se oli hyvä. Ja Yrjön nimessä, se on hyvä maalla, mutta mikä lienee kun se ei pidä kutiaan veden päällä – taitaa tulla merikipeäksi. Se hyppää; käy ensin kylläkin säännöllisesti siksi kuin kello on puoli kaksitoista, mutta sitten aivan äkkiä laskee takaperoa. Olen kääntänyt rukkuuvartta yhä nopeampaan ja lopulta aivan ympäri koko kehän, mutta siitä ei ole apua; se jättää nyt jälkeensä joka kellon mitä on koko laivalla ja mennä huristaa ihmeteltävää luikua puoleenpäivään asti, mutta ne kahdeksan lasia vain aina pääsevät siitä kymmenkunnan minuuttia edelle. En ymmärrä, mitä sille tekisin. Se koettaa parastaan – käy kaikkein parasta luikuaan, mutta siitä ei pelastusta. Tiedättekös, ei ole koko laivassa kelloa, joka joutuisi paremmin kuin tämä: mutta mitä se merkitsee? Kun kahdeksan lasia soitetaan, niin aina siltä puuttuu melkein tarkkaan kymmenen minuuttia oikeasta ajasta."

Laiva voitti aikaa täyden tunnin aina kolmessa päivässä, ja tämä mies koetti saada kellonsa kulkemaan siksi, nopeaan, että pysyisi rinnalla. Mutta hän oli nyt työntänyt rukkuuviisarin niin pitkälle kuin se meni ja kello kulki "parasta luikuaan", eikä hänellä nyt sen vuoksi ollut muuta neuvoa kuin panna kätensä ristiin ja antaa laivan voittaa kilpailussa. Lähetimme hänet kapteenin luo, joka hänelle selitti "laiva-ajan" salaisuuden ja rauhoitti hänen häiriintynyttä mieltään. Tämä nuori mies kyseli koko joukon meritautista, ennenkuin matkaan lähdettiin, ja halusi saada tietää, mitkä sen luonnepiirteet olivat, ja mistä hän saattoi tietää, koska hän oli sen saanut. Ei hänen tarvitse enää kysyä.

Näimme tavanmukaiset haikalat, mustekalat, delfiinit y.m., tietysti, ja vähitellen liitettiin suuret parvet portugalilaisia "manuvaarejakin" säännöllisten meri-ihmeitten luetteloon. Toiset olivat valkoisia, toiset kirkkaan veripunaisia. Nautilus ei ole muuta kuin läpikuultava hyytelökudos, joka levittää itsensä tuulen kannettavaksi ja perässään uittelee jalan tai parin mittaisia hilamaisilta näyttäviä nauhoja, jotka pitävät sitä vedessä vakavana. Se on täysin oppinut merimies ja sillä on hyvä

merimiehen älli. Kun myrsky uhkaa tai käy navakankinlainen tuuli, reivaa se purjeensa ja käärii ne aivan kokoon täyden myrskyn raivotessa ja sukeltaa syvyyteen. Tavallisesti se kasteleekin purjeensa kääntymällä ympäri ja upottamalla sen hetkeksi veteen. Merimiehet sanovat, että nauutilusta on vain näissä vesissä 35: nnen 45: nnen leveysasteen välillä.

Kello kolmen aikaan aamulla kesäkuun 21 p: nä meidät herätettiin sillä tiedolla, että Azorit olivat näkyvissä. Minä sanoin, etteivät minua huvittaneet mitkään saaret kello kolmen aikaan aamulla. Mutta sitten tuli toinen kiusaaja ja sitten taas yksi ja lopulta tultuani vakuutetuksi siitä, ettei yleinen innostus sallisi kenenkään nukkua, pääsin minäkin jalkeilleni ja lähdin unisena kannelle. Kello oli nyt puoli kuusi; raaka, pauhaava aamu. Matkustajat olivat sulloutuneet savupiippujen luo ja varustautuneet ilmatorvien taa ja kaikki olivat pukeutuneet talvivaatteisiin ja näyttivät unisilta ja onnettomilta armottomassa myrskyssä ja kastavassa roiskeessa.

Näkyvissä oleva saari oli Flores. Se ei näyttänyt sen kummemmalta kuin kuraläjältä siellä meren kolkkojen huurujen keskellä. Mutta kun ajoimme päin sitä, tuli aurinko näkyviin ja teki siitä kauniin taulun – kaikki vihantina viljelyksinä ja niittyinä, jotka kumpusivat viidentoista sadan jalan korkeuteen ja yläreunallaan sekaantuivat pilviin. Teräviä, jyrkkiä harjanteita kaartoi rinteillä, kapeat rotkot halkoilivat niitä, ja siellä täällä kukkuloilla matkivat ilmaan pistävät kalliorymät linnoja ja muureja; ja pilvien repeämistä syyti päivä leveitä valosääriä, jotka kirkastivat kukkulat ja kaltaat ja syvät notkot tulivyöhykkeihin, jättäen väliin syviä varjovöitä. Ikäänkuin olisi hyisen navan revontulet karkoitettu tänne kesän maahan!

Kiersimme kaksi kolmannelta saaren ympärystä neljän mailin päässä rannasta, ja kaikkia teatterikiikareita, mitä laivalla oli, vaadittiin nyt ratkaisemaan semmoisia kiistan alaisia asioita kuin olivatko ylämaan sammalen tapaiset pälvet lehtoja vai rikkaruohoa, taikka olivatko nuo valkoiset kylät alhaalla meren paarteessa todella kyliä, vaiko vain kalmistojen hautapatsasrykelmiä! Lopulta taas käännettiin kokka ulos merelle ja suunnattiin San Migueliin, ja Flores tuota pikaa taas oli vain kurakeko ja vaipui huuruihin ja katosi. Mutta monesta merikipeästä matkustajasta tuntui kovin hyvältä taas katsella vihantia mäkiä ja kaikki olivat tämän välikohtauksen jälkeen taas rattoisemmalla päällä kuin kukaan olisi osannut odottaa heidän olevan siihen nähden, miten syntisen varhain oli noustu ylös.

Mutta San Migueliin nähden meidän täytyi luopua aikomuksestamme, sillä puolenpäivän aikaan puhkesi myrsky, joka siihen määrään heitteli ja reutoi alusta, että tavallinen järki vaatimalla vaati suojaa etsimään. Käänsimme sen vuoksi saariston lähintä maata – Fauyalia kohti. Kävimme ankkuriin Hortan avoimelle redille, puolen mailin päähän rannasta. Kaupungissa on kahdeksasta kymmeneentuhanteen asukkaaseen. Lumivalkoiset talot kurkistelevat somasti raikkaan vihannan kasvuaipan poimuista, eikä voisi kylä näyttää somemmalta eikä puoleensa vetävämmältä. Amfiteatteri kukkuloita sulkee sen helmaansa ja näiden rinteet kohoavat mikä kolme, mikä seitsemän sataa jalkaa korkeuteen ja ovat huolellisesti viljellyt laelle saakka – ei jalan vertaakaan maata ole vapaata. Jokainen tila, joka tynnörinala maata on jaettu pieniin nelikulmaisiin lokeroihin kiviaidoilla, joiden tehtävä on suojella kasvujia täällä puhaltavilta tuhoisilta myrskyiltä. Nämä sadat viheriöitsevät, mustilla laava-aidoilla piirretyt ruudut saavat rinteet muistuttamaan suuria sakkilautoja.

Saaristo kuuluu Portugalille ja Fayalissa onkin kaikessa portugalilaisuuden leima. Siitä kohta enemmän. Parvi mustanpuhuvia, meluavia, valehtelevia, olkapäitään kohottelevia, käsillään viittovia portugalilaisia venemiehiä, messinkirenkaat korvissaan ja petos sydämessään, kapusi laivaan ja meikäläisiä joukolla heidän kanssaan kauppoja tekemään maihin pääsystä, sopien hinnan päätä myöden, minkä maan hopearahassa tahansa. Siinä paikassa, jossa meidät vietiin maihin, oli pieni linna muurineen ja patterineen, joita Horta kahdentoista ja kolmenkymmenen naulan tykkineen piti sangen hirmuisena laitoksena, mutta jos meidän joskus pitäisi lähteä sitä tunnustelemaan jollain torniniekalla monitorillamme, niin saisivat varmaan muuttaa sen pois jonnekin maaseudulle, jos tahtoisivat viedä sen semmoiseen paikkaan, mistä löytäisivät, kun taas tarvitsisivat. Se joukko, joka oli rantasillalla, oli ruostunutta romua – miehiä ja vaimoja, poikia ja tyttöjä, kaikki repaleisia,

paljain jaloin, kampaamattomia ja likaisia, ja vaistoltaan, kasvatukseltaan ja ammatiltaan kerjäläisiä. Ne parveilivat perässämme, emmekä sen koommin päässeet heistä erillemme, niin kauan kuin Fayalissa viivyimme. Lähdimme nousemaan pääkadun keskustaa, ja ne piirittivät meidät joka puolelta ja mulkoilivat meitä; ja vähän väliä ampui kiihtyneitä pareja tämän jonon edelle nähdäkseen paremmin taakseen, aivan samoin kuin meillä kylän pojat tekevät saatellessaan elefanttia sen reklaamikävelyllä kadulta kadulle. Minusta tuntui erikoisen mairittelevalta, kun kuuluin näin suurta huomiota herättävään kokoelmaan. Siellä täällä näimme ovissa naisia, joilla oli päässään muodin mukainen portugalilainen myssynsä. Tämä myssy on tehty paksusta sinisestä vaatteesta, kiinnitetty samasta vaatteesta tehtyyn kaapuun, ja se on rumuuden ihme. Se töröttää korkeana ja rehentelee leveänä ja on mittaamattoman syvä. Se sopii kuin sirkustelulta ja naisen pää katoa siihen samalla tavalla kuin teatterissa kuiskaajan pää koppiinsa. Tässä luonnottomassa kapotissa, joksi sitä sanotaan, ei ole ainoatakaan somaa kohtaa – se ei ole muuta kuin koruton ruma kuolleensininen paljous purjetta, ja kun naisella on semmoinen päässään, niin voineeko poiketa kahdeksaakaan viivaa tuulen suunnasta; hänen täytyy kulkea myötätuuleen tai olla kokonaan kulkematta. Kapotin yleinen malli on kaikilla saarilla sama ja jää siksi seuraavaksi vuosikymmeneksi, mutta joka saari muodostaa kapottinsa kuitenkin sen verran erikoiseksi, että katsoja yhdellä silmäyksellä huomaa, mikä erikoinen saari saa hienohelman omakseen sanoa.

Portugalin pennit eli *reit* ovat oikeita tuhlaripojan rahoja. Niitä menee tuhannen reitä yhteen dollariin, ja kaikki kustannusarviot lasketaan reissä. Me emme tästä tienneet, ennenkuin Blucherin toimesta pääsimme asian perille. Blucher sanoi olevansa niin mielissään ja kiittolisuutta täynnään, kun taas oli päässyt kovalle maalle, että hän halusi sitä juhlia – sanoi kuulleensa, että tämä oli halpa maa, minkä vuoksi hänen täytyi panna toimeen suuret pidot. Hän kutsui niihin kymmenen miestä, ja me söimme parhaassa hotellissa erinomaisen päivällisen. Kesken hyvän sikarien, hyvän viinin ja mukiin menevien kaskujen synnyttämää iloisuutta isäntä toi laskun. Blucher vilkaisi siihen ja hänen naamansa piteni. Hän silmäsi siihen toisenkin kerran vakuuttaaksensa itsensä siitä, etteivät hänen aistimensa olleet pettäneet, ja sitten luki ääneensä postit, äänen pettäessä ja ruusujen muuttuessa tuhaksi hänen poskillaan.

"Kymmenen päivällistä à 600 reitä, 6000 reitä!" Tuho ja hävitys!

"Viisikolmatta sikaria, à 100 reitä, 2,500 reitä!" Voi pyhä äiti!

"Yksitoista pulloa viiniä, à 1,200 reitä, 13,200 reitä!" Ole meidän kaikkien kanssamme!

"**YHTEENSÄ, KAKSIKYMMENTÄYKSI TUHATTA SEITSEMÄN SATAA REITÄ!**" Voi kärsivä Mooses! – Koko laivassa ei ole niin paljon rahaa, että tämä lasku voitaisiin maksaa! Menkää – jättäkää minut, pojat, kurjuuteeni, minä olen kukistunut yhteiskunta."

Se oli luullakseni kalpeanaamaisin seura, mitä olen koskaan nähnyt. Ei kukaan saanut sanaa suustaan. Oli kuin olisi joka sielu halvaantunut mykäksi. Viinilasit laskettiin hitaasti pöydälle, sisällystä maistamatta. Sikarit putosivat huomaamatta hervottomista sormista. Joka mies etsi naapurinsa silmää, mutta ei siitä löytänyt ainoatakaan toivon, ei rohkaisun sädettä. Vihdoin tämä kamala vaitiolo keskeytettiin. Kun pilvi vaipui Blucherin kasvoille epätoivoisen päättäväisyyden varjo ja hän nousi ja sanoi: —

"Isäntä, tämä on alhaista, halpamaista petosta, minä en koskaan, koskaan myönnä siihen. Tässä on sataviisikymmentä dollaria, hyvä herra, enempää ette saa – minä uin veressä, ennenkuin maksan senttiäkään enempää."

Meidän rohkeutemme nousi ja isännän laski – ainakin meistä näytti siltä; ainakin hän oli ymmällään, vaikk'ei hän ymmärtänyt sanaakaan siitä, mitä oli sanottu. Hän vilkaisi pienestä kultakasasta Blucheriin moneen kertaan ja lähti sitten ulos. Varmaankin hän oli käynyt jonkun amerikkalaisen luona, sillä hän toi takaisin laskunsa käännettynä kielelle, jota kristitty ymmärsi – näin: —

10 päivällistä, 6000 reitä, eli..... Doll. 6.00

25 sikaria, 2500 reitä, eli " .. 2.50

11 pulloa viiniä, 13,200 reitä, eli ". 13,20

Yhteensä, 21,700 reitä, eli Doll. 21.70

Taas vallitsi ilo Blucherin päivällisseurassa. Tilattiin lisää virvoituksia.

VI LUKU

Kiinteitä tosiasioita – Fossiilinen yhteiskunta – Ihmeellisiä teitä ja tapoja – Jesuiitta-humppuukia – Haaveellista pyhiinvaellusta – Erään kivityksen alkuperä – Tilinteko fossiilien keralla – Jälleen merellä.

Azorit luullakseni ovat Amerikassa sangen vähän tunnetut. Ei koko laivassa ollut ainoatakaan, joka olisi niistä mitään tiennyt. Jotkut seuramme jäsenistä, jotka olivat paljon lukeneet useimmista muista maista, tiesivät Azoreista sen verran, että niihin kuului yhdeksän tai kymmenen pientä saarta ja että ne olivat kaukana Atlantin meren keskellä, vähän enemmän kuin puolitiessä New Yorkista Gibraltariin mentäissä. Siinä kaikki. Tämän seikan huomioon ottaen pistän juuri tähän väliin pykälän kuivia tosiasioita.

Tämä yhteiskunta on silmäänpistävän portugalilainen – se toisin sanoen on hidas, köyhä, kykenemätön, uninen ja laiska. Siellä on sivilikuvernööri, jonka Portugalin kuningas nimittää, ja on sotilaskuvernöörikin, joka voi ottaa ylijohdon käsiinsä ja antaa sivilikuvernöörille virkavapautta, koska hyväksi näkee. Saarilla asuu 200.000 ihmistä, melkein paljaita portugalilaisia. Kaikki on asuttua ja vakaantunutta, sillä maa oli sadan vuoden vanha jo silloin kun Columbus löysi Amerikan. Tärkein vilja on vehnä, ja sitä viljellään ja jauhetaan aivan samoin kuin iso-iso-iso-isoisan aikana. He kyntävät laudalla, joka on vähään matkaan raudoitettu; heidän mitättömiä piskuisia karhejaan vetävät miehet ja naiset; pienet tuulimyllyt jauhavat viljan, kymmenen bushelia päivässä, ja erikoinen superintendentin apulainen syöttää viljaa tuuttiin ja kenraalisuperintendentti seisoo vieressä ja pitää huolta siitä, että hän pysyy hereillä. Kun tuuli kääntyy, valjastetaan myllyn eteen moniaita aaseja ja käännetään ympäri myllyn koko yläosa, kunnes siivet ovat oikeassa asennossa, sen sijaan että juttu järjestettäisiin sillä tavalla, että käännettäisiin siipiä, ei myllyä. Härät tallaavat vehnän irti tähkistä sen mallin mukaan, joka oli yleinen Methusaleminkin aikana. Ei ainoitakaan työntörraita ole koko maassa – kaikki kannetaan pään päällä, tai aasin selässä, tai vasukärryillä, joiden pyörinä ovat täysinäiset puunkappaleet ja akselit pyörivät pyöräin keralla. Ei ole koko saaristossa ajanmukaista auraa eikä puimakonetta. Kaikki yritykset tuoda niitä maahan ovat menneet myttyyn. Katolinuskoinen harras portugalilainen teki ristinmerkin ja rukoili Jumalaa varjelemaan häntä kaikelta jumalaapilkkäavalta halulta tietää enemmän kuin mitä hänen isänsä tiesi ennen häntä. Ilmasto on lauhkeata; siellä ei koskaan jäädy eikä sada lunta, enkä nähnyt kaupungissa savupiippuja. Aasit ja miehet, vaimot ja perheen lapset, kaikki syövät ja nukkuvat samassa huoneessa ja ovat likaisia, syöpäläisten raatelemia ja todellisesti onnellisia. Kansa valehtelee ja pettää vierasta ja on toivottoman tietämätöntä, ja vainajiaan kohtaan sillä tuskin on mitään kunnioitusta. Viimeksimainittu piirre osoittaa, kuinka vähän parempia he ovat kuin aasit, joiden kanssa he syövät ja nukkuvat. Ainoat hyvin puettut portugalilaiset koko yhteiskunnassa ovat puolenkymmentä varakasta perhettä, jesuiittapapit ja pienen varusväen sotamiehet. Työmiehelle maksetaan kahdestakymmenestä kahteenkymmeneen senttiin päivässä ja niille, joiden koneisto toimii tavallista paremmin, kaksi sen vertaa. Kaikki he laskevat reissä, joita menee tuhat dollariin, ja se tekee heidät rikkaiksi ja onnellisiksi. Oivallisia rypäleitä kasvoi näillä saarilla ja niistä puserrettiin mainiota viiniä, jota vietiin maasta. Mutta viisitoista vuotta takaperin tauti tappoi kaikki köynnökset eikä viiniä ole sen koommin tehty. Kun saaret ovat kokonaan tulivuorien tuotteita, niin on maanlaatukin tietenkin sangen lihavaa. Melkein joka jalanleveys maata on viljelyksessä ja kustakin kasvajasta saadaan vuodessa pari kolme satoa, mutta maasta ei viedä mitään, paitsi vähän oransseja – pääasiallisesti Englantiin. Ei ketään käy täällä, ei ketään täältä lähde. Uutinen on Fayalissa tuntematon asia. Ja yhtä tuntematon intohimo on niiden jano. Muuan portugalilainen, jonka äly näytti edustavan keskitasoa, kysyi meiltä, oliko sisällinen sotamme jo päättynyt, joku kun oli, hän sanoi, maininnut sen päättyneen – taikka ainakin hänen mieleensä johtui, että joku oli hänelle maininnut jotain sen tapaista! Ja kun eräs matkustajista antoi muutamalle varusväen upseereista "Tribunen", "Heraldin" ja "Timesin" numeroita, hämmästyti

tämä siitä, kun niistä luki myöhempiä Lissabonin uutisia kuin mitä hän vast'ikää oli saanut pienellä, kuukausivuorollaan poikenneella höyrylaivalla. Hänelle kerrottiin, että ne oli saatu kaabelilla. Hän sanoi tietävänsä, että kymmenen vuotta takaperin oli yritetty laskea kaabeli, mutta hänen mieleensä oli jäänyt, ettei siitä syystä tai toisesta tullut mitään!

Tämänkaltaisissa yhteiskunnissa rehoittaa jesuiittapetos. Kävimme eräässä jesuiittakatedraalissa, joka oli lähes kahdensadan vuoden vanha, ja näimme siinä kappaleen siitä samaisesta rististä, jolle Vapahtajamme ristiinnaulittiin. Se oli kiilloitettu ja kova ja erinomaisesti säilynyt, ikäänkuin Golgathan synkkä surunäytelmä olisi tapahtunut eilen, eikä kahdeksantoista vuosisataa takaperin. Mutta nämä luottavat ihmiset uskovat arvelematta tuohon puupalaan.

Eräässä katedraalin kappelissa on alttari, jonka sivut ovat selvää hopeaa – ainakin niin sanotaan, ja minä itse luulen, että sitä olisi ainakin parisataa tonnia (puhuakseni hopeakaivosmalliin) ja sen edessä palaa aina pieni lamppu. Eräs hurskas rouva jätti jälkeensä rahoja ja tilasi niillä loppumattomat määrät messuja sielunsa autuudeksi ja sääti samalla, että tämän lampun piti aina palaa yöt, päivät. Se on sangen pieni lamppu ja sangen himmeäkin, enkä luulisi hänen ikuista lepoaan paljoakaan häiritsevän, vaikka se saisi aivan sammuakin. Katedraalin suuri pääalttari ja kolme tai neljä pienempääkin alttaria ovat paljasta kullattua joulukuusikorua. Ja sitten siellä oli koko liuta ränstyneitä, pölyttyneitä, koin syömiä apostoleita tämän rihkaman ympärillä seisomassa, toisilla vain toinen jalka, toisilta toinen silmä poissa, mutta toisessa pönäkkä ilme, ja toisilta oli katkennut pari kolme sormea, ja kaikkikin olivat raajarikkoisia ja rempallaan ja olisivat paljon paremmin olleet paikallaan jossain lasaretissa kuin tuomiokirkossa.

Saarnastuolin seinät ovat posliinia, maalattu täyteen henkilökuvia, jotka ovat melkein luonnollista kokoa. Puvut ovat sitä haaveellista kuosia, joka oli pari vuosisataa takaperin vallalla, suoritus sangen taiteellista. Juoni oli kertomusta jostain tai jostakusta, mutta meidän joukossamme ei ollut ainoatakaan niin oppinutta, että olisi sen perille päässyt.

Palatessamme takaisin rantaan tapasimme lauman pieniä, valmiiksi satuloituja aaseja. Satulat olivat lievimminkin sanoen omituiset. Ne olivat jonkunlaisia sahapukkeja, joilla oli pieni patja, ja tämä huonekalu peitti melkein puolet aasista. Jalustimia ei ollut, mutta semmoista tukea ei toden teolla tarvittukaan – moisessa satulassa istuminen oli kuin olisi ratsastanut ruokapöydällä – tukea oli siinä yllin kyllin aina polvitaiveisiin saakka. Ympäriämme tunkeili liuta repaleisia portugalilaisia muulin ajajia, jotka tarjoilivat elukoitaan puolesta dollarista tunti – siinäkin kehveltäen ulkomaalaiselta, sillä käypä hinta on kuusitoista senttiä. Puolentusinaa meikäläisistä kiipesi näihin kömpelöihin laitoksiin ja antautui siihen häpeään, että kymmentuhantisen kaupungin valtakatu sai meistä maksuttoman ilveilyn.

Lähdettiin matkaan. Se ei ollut ravia, ei nelistämistä, ei pikku laukkaa, vaan ryöstökarkua, jossa kaikki mahdolliset menon tyylit olivat edustettuina. Kannuksia ei siinä tarvittu. Jokaisella aasilla oli oma ajajansa ja molemmin puolin vielä tusina vapaaehtoisia, ja nämä takoivat aaseja sauvoillaan ja tuikkivat niitä rautapiikeillä ja huusivat jotain sen tapaista kuin "*Sekki-jah!*" pitäen melua ja elämää kuin olisi kokonainen hulluinhuone päässyt valloilleen. Kaikki nämä masinistit kulkivat jalan, mutta mitäs siitä, eivät kertaakaan ne myöhästyneet aikataulusta – ne voittavat juoksussa ja kestävyudessa aasinkin. Niin että prosessionimme oli kaiken kaikkiaan sangen vilkas ja maalauksellinen.

Blucher ei voinut kerrassaan mitään muuilleen. Elukka mennä porhalsi tien poikki ristiin rastiin ja toiset törmäsivät hänen päälleen; se hankasi Blucheria kärryihin ja nurkkiin; tien kahden puolen oli korkeat kiviaidat ja elukka antoi vähän poleerausta ensin hänen toiselle ja sitten toiselle kyljelleen, mutta ei vahingossakaan hairahtunut keskeä kulkemaan; lopulta se saapui siihen taloon, jossa se oli syntynyt, ja törmäsi oikopäätä vierashuoneeseen, raapaisten ovipielen avulla Blucherin selästään. Noustuaan uudelleen satulaan Blucher sanoi ajajalle: "Kas niin, tämä jo riittää; nyt kuljette siivolla." Mutta eihän mies englannin kieltä osannut eikä ymmärtänyt, hän vain huutamaan "*Sekki-jakia*" ja aasi oikaisi taas matkaan suinpäin. Eräässä mutkassa se teki äkkikäännöksen, ja Blucher putosi päistikkaa sen pään yli tielle. Ja totta puhumakseni kompastui joka muuli näihin molempiin ja

koko ratsuseuramme purkautui siihen yhteen kasaan. Vahinkoa ei minkäänlaista. Kun putoo näiden aasien selästä, ei siitä juuri ole arveluttavampia seurauksia kuin sohvalta kierähtäessä. Aasit seisoivat kaikki siivosti alallaan tuhoturmion jälkeen ja odottivat, elämöivien ajomiesten paikatessa hajonneita satuloita ja pannessa ne uudelleen selkään. Blucher oli aika lailla äkeissään ja tahtoi kirotta, mutta joka kerta kun hän avasi suunsa, teki hänen elukkansakin samoin ja päästi jakson kiljahduksia, joihin kaikki muut äänet hukkuivat.

Se oli hauskaa se rientelemisemme vilppailla kukkuloilla ja kauniissa rotkoissa. Siinä oli kaikessa uutuuden harvinaista nautintoa; tämä aasinratsastuksemme oli raikas, uusi, ilostuttava kokemus, parempi kuin sata kulunutta, nukkavierua kotoista huvia.

Tiet olivat kerrassaan ihmeteltävät, se täytyy tunnustaa. Tässä saarella, jossa oli vain kourallinen asukkaita – 25.000 – oli siitä huolimatta semmoiset tiet, ettei Yhdysvalloissa missään Central Parkin ulkopuolella. Minne, mille suunnalle vain lähdetekin, kaikkialla tapaatte joko kovan, sileän, tasaisen valtatie, jolle on vast'ikään siroteltu mustaa laavahiekkaa, kahden puolen pienet, vähäisillä mukulakivillä somasti kivettyt katuojat, taikka sitten sileät kivitykset kuin New Yorkin Broadwaylla. New Yorkissa puhutaan niin paljon venäläisestä kivityksestä ja sanotaan sitä uudeksi keksinnöksi – mutta tässä etäisessä meren keskellisessä saarella sitä on käytetty kaksisataa vuotta! Hortassa on joka katu somasti laskettu noilla isoilla venäläisillä paasilla, ja pinta on tarkka ja tasainen kuin permanto, eikä reikiä täynnään kuten Broadway. Ja joka tie on aidattu korkeilla vankoilla laavamureilla, jotka tässä maassa, missä pakkaneen on tuntematon, kestävät tuhannen vuotta. Ne ovat sangen paksut ja usein rapatut ja liidulla valkaistut, selkä hakatuilla, ulos pistävillä laakakivillä katettu. Takana olevista puutarhoista puut soutelevat häälyviä riipuksiaan, joiden kirkas vihannus raikkaasti eroaa valkaistuista tai laavamustista muureista ja tekevät ne kauneiksi. Toisin paikoin puut ja köynnökset kokonaan kattavat nämä kapeat tiet ja pidättävät päiväpaisteen, ikäänkuin ratsastaisi tunnelissa. Kivitykset, tiet, sillat, kaikki on hallituksen työtä.

Silloissa on vain yksi tukematon kaari, hakatusta kivistä tehty, selkä laavapaasilla laskettu ja mukulasommitteluilla koristettu. Joka puolella on muureja, muureja, muureja – aistikkaita ja somia kaikki – ja iankaikkisen kestäviä; ja kaikkialla on noita ihmeteltäviä kivityksiä, jotka ovat niin siroja, sileitä ja häviämättömiä. Ja jos missään tiet ja kadut ja talojen ulkopuolet ovat täydelleen vapaat kaikesta mikä vähänkään vivahtaa likaan tai pölyyn tai kuraan tai minkäänlaiseen törkeyteen, niin on Horta, on Fayal se paikka. Alemman rahvaan kodit eivät ole siistit, sen enempiä kuin he itsekään – mutta siinä onkin raja: kaupunki ja saaret ovat puhtauden ihmeitä.

Saavuimme lopulta taas kotiin kymmenen mailia samoiltuamme ja parantumattomat aasinajajamme ravasivat kantapäillämme pitkin pääkatua, pistellen aaseja ja huutaen ainaista "Sekki-jahiaan" ja laulaen "John Brown's Bodya" murhaavalla englannin kielellä.

Kun olimme maahan astuneet ja ryhdyttiin tilintekoon, niin syntyi siitä huuto ja jankutus, kiroileminen ja riitelemineen aasinajajain ja meidän keskemme, että korvat olivat mennä lukkoon. Yksi pyysi dollaria tunnilta aasistaan, toinen vaati puolta dollaria siitä että oli sitä pistellyt, toinen neljännesdollaria siitä, että oli ollut tässä työssä avullisena, ja osapuulleen neljatoista opasta esitti meille laskuja siitä, että olivat näyttäneet meille tietä kaupungissa ja sen ympäristössä. Ja jokainen kadunkuljeksija kirkui, pauhasi, viittoi riivatumminkin kuin hänen naapurinsa.

Muutamilla näistä saarista on sangen korkeita vuoria. Laskimme pitkin Pico saaren rantaa, komean vihannan pyramidin alle, joka aivan jalkaimme juuresta katkeamatta, yhdellä rupeamalla nousi 7,613 jalan korkeuteen ja pisti kukkulansa valkopilvien yläpuolelle, josta se näkyi kuin sumussa uiskenteleva saari!

Saimme näillä Azoreilla tietenkin yllin kyllin tuoreita oransseja, limooneja, aprikooseja, viikunoita y.m. Mutta jääköön tuo. En minä ole tähän ryhtynyt patenttiselostuksia kirjoittaakseni.

Olemme matkalla Gibraltariin ja saavumme sinne viiden tai kuuden päivän kuluttua Azoreilta lähdettyämme.

VII LUKU

Myrsky-yö – Espanja ja Afrikka näytteillä – Tervehdimme majesteetillista vierasta – Herkuleen patsaat – Gibraltarin kallio – Väsyttäviä toisteluja – "Kuningattaren tuoli" – Voitettu tyyneys – Salaisen luolan kummia – Gibraltarin ihmiset – Eräitä kummia luonteita – Yksityishuvit Afrikassa: Maurilaista linnaväkeä revitään parrasta (ilman ihmishengen hukkaa) – Kuritettu turhamaisuus – Maihintulo Marokon keisarikunnassa.

Viikko myrskyisen, säälimättömän meren paiskeltavina; viikko meritautia ja salonkien tyhjyyttä; yksinäisiä tyrskyn huuhtomia yläkansia – niin uhmailevan tyrskyn, että se silasi paksulla valkoisella suolakuorella savutorvemmekin hamaan päähän saakka; viikon värjöttelyä pelastusveneiden ja kansihyttien suojassa päivällä, ja tukahuttavien savupilvien pöllyyttelyä ja isoäänistä dominon pelaamista tupakkahuoneessa iltaisin.

Ja viimeinen näistä seitsemästä yöstä oli myrskyisin kaikista. Ukkosta ei ollut, ei muuta meteliä kuin laivan jyskivä keula, myrskyn kimakka vihellys köysistöissä ja sihisevään vetten pauhu. Ja laiva se kiipesi korkeuteen, ikäänkuin aikoen kiivetä taivaaseen – sitten herkesi hetkeksi, joka oli kuin vuosisata, ja sukelsi taas päistikkaa alas kuin äkkijyrkänten partaalta. Täysinä läikkinä huuhtoi tyrsky kansia. Pimeyden mustuus oli kaikkiialla. Pitkin väliajoin repäisi sen salaman leimaus värisevällä tulijuovalla, joka paljasti kohoovan ja laskevan vesimaailman siinä, missä ei ollut mitään ennen, sytytti pimeihin köysiin hopean kiiltoa ja valaisi ihmisten kasvot aavemaisella hohteella!

Pelko ajoi kannelle monenkin, jonka tapana oli ollut karttaa yötuulia ja tyrskyjä. Toisten mielestä laiva ei voisi säilyä aamuun asti, ja tuntui vähemmän kamalalta seisoa hurjan myrskyn keskellä ja *nähdä* uhkaava vaara kuin olla kaameaan hyttiin suljettuna himmeitten lamppujen alla ja kuvitella hirmuja, jotka raivosivat ulkona valtamerellä. Ja kerran ulos tultuaan – tultuaan ja nähtyään laivan taistelun myrskyn kovassa kouristuksessa – kuultuaan tuulten kiljunan ja koettuaan lentävän tyrskyn ja nähtyään majesteetillisen kuvan, jonka salammat paljastivat katseelle, he joutuivat vastustamattoman julman lumouksen kahleihin ja jäivät ulos. Se oli kurja yö – ja sangen, sangen pitkä.

Jokainen kompuroi kiireellä kannelle kello seitsemän tänä kesäkuun 30 päivän ihanana aamuna, sillä oli kuultu iloinen uutinen, että maa oli näkyvässä! Oli aivan harvinaista ja riemastuttavaa nähdä, että laivaperheen jäsenet *kaikki* jälleen olivat ulkona, vaikkapa kaikilla kasvoilla asuva onnen tunne saattoikin vain osaksi peittää ne hävitykset, jotka tuo pitkä myrskypiiritys oli niin monessa saanut aikaan. Mutta rauenneet silmät alkoivat taas säteillä mielihyvää, kalpeat posket jälleen punoittaa, ja taudin heikontamat vartalot saivat uutta eloa säteilevän raikkaan aamun virkistävästä vaikutuksesta. Niin, ja vielä voimallisemmastakin vaikutuksesta: näiden riutuneitten, murtuneitten raukkain piti taas saada nähdä siunattu maa! – ja sen näkeminen palautti kaikille maaäidin, joka oli jokaisen ajatuksissa.

Tunnin kuluttua me olimme aivan Gibraltarin salmessa, oikealla kädellämme Afrikan korkeat keltäläikkäiset kukkulat, joiden liepeet olivat sinisissä auerharsoissa, kukkulat pilvikääreissä, mikä käykin yhteen piplian sanain kanssa että "pilvet ja pimeys ovat maan päällä". Luullakseni sanottu juuri tästä Afrikan osasta. Vasemmalla puolella olivat vanhan Espanjan graniittisärmäiset vuoritemppelit. Salmen leveys on kapeimmalta kohdalta vain kolmetoista mailia.

Espanjan rannalla oli aina vähän matkan päässä omituisen näköisiä vanhoja kivitorneja – maurilaisiksi luulimme niitä – mutta saimme myöhemmin oikeamman tiedon. Marokon merirosvojen tapana oli ennen vanhaan aluksineen purjehtia pitkin Espanjan rantaa, kunnes tarjoutui hyvä tilaisuus ja he saattoivat hyökätä jonkun espanjalaisen kylän kimppuun, valloittaa sen ja viedä mukanaan kaikki kauniit naiset, mitä siitä löysivät. Se oli hauskaa bisnessiä ja sangen suosittua. Espanjalaiset rakensivat siksi kukkuloilleen vahtitorneja voidakseen pitää marokkolaisia bisnessmiehiä tarkemmin silmällä.

Näköala tuntui kovin kauniilta alati kaltaisensa meren uuvuttamista silmistä, ja laivassa oleva seurue muuttui vähitellen aivan ihmeteltävän rattoisaksi. Mutta meidän siinä seisoessa ja ihmetellessä pilvihatullisia kukkuloita ja autereisen hämäryyden verhoamia alamaita ilmestyi äkkiä eteemme vielä ihanampi näky, joka lumosi Puoleensa joka silmän kuin magneetti – uljas laiva, johon oli kasattu purjetta purjeen päälle, niin että se oli yhtenä pullistuvana valtavana purjepaljoutena! Se tuli meren poikki kiitäen kuin suuri lintu. Afrikka ja Espanja unohtuivat. Kaikkien ihailu kääntyi kauniin vieraan puoleen. Ja jokaisen sitä katsellessa se suurenmoisena pyyhkäisi ohi ja "tähdet ja raidat" lensivät sen kahvelin nokkaan! Nopeammin kuin ajatus välähtivät nenäliinat ja hatut ilmaan ja puhkesimme hurraa-huutoon! Se oli ollut ennen kaunis – nyt se oli säteilevä. Kannellamme monikin silloin ensi kerran tunsu, kuinka vähän merkitsevä oman maan lippu on kotona sen rinnalla, mitä se on vieraassa maassa. Sen nähdessään on näkevinään sielussaan kodin itse ja kaikki mitä siinä on pyhää ja tuntee tunnesykhädyksen, joka panisi sykkimään kokonaisen virran hidasta verta!

Lähestyimme kuuluja Herkuleen patsaita, Afrikan puoleinen, "Apinavuori", oli jo näkyvissä, jyrkeä vanha vuori, kukkula graniittiportaista juovaisena. Toinen, Gibraltarin suuri kallio, oli vielä näkymättömissä. Vanhalla ajalla pidettiin Herkuleen patsaita purjehduksen päätekohtana ja maailman loppuna. Se tieto, mitä vanhoilla ei ollut, oli sentään sangen laaja. Profeetatkin kirjoittivat kirjan toisensa jälkeen, mutta eivät kertaakaan hiiskahtaneetkaan siitä, että meidän puolellamme vettä oli suuri maanosa; mutta luultavasti he kuitenkin tiesivät, että se oli olemassa, kuinkas muutoin.

Tuota pikaa kohosi uljaasti näkyviin yksinäinen, suunnaton kallioröykkiö, joka näytti seisovan aivan leveän salmen keskellä, meren huuhtelemana joka puolelta, eikä kenenkään ikävyyttävään, paljon matkustaneen papukaijan tarvinnut tulla meille sanomaan, että se oli Gibraltar. Yhdessä kuningaskunnassa ei voi olla kahta semmoista kalliota.

Gibraltarin kallio on noin puolitoista mailia pitkä, ja luullakseni 1,400 tai 1,500 jalkaa korkea ja tyvestä neljännesmailia leveä. Toinen kylki ja toinen pää nousee merestä jotakuinkin yhtä suoraan kuin huoneen seinä, toinen pää on epäsäännöllinen ja toinen kylki jyrkkä rinne, jota armeijan olisi sangen työläs kiivetä. Tämän rinteen juurella on Gibraltarin kaupunki, muurin ympäröimänä – taikka oikeammin sanoen kaupunki jo on itse rinteellä. Kaikkialla, mille suunnalle vain katseenne luottekin – rinteillään, jyrkän teillään meren reunassa, kukkuloillaan – Gibraltar on muurauksella verhottu, kaikkialta pistää esiin tykkeitä. Se on mieleen painuva, eloisa näky, miltä suunnalta sitä katsookin. Se on mereen työnnettynä matalan kapean maankielekkeen päässä ikäänkuin kattopäreen päässä savikokkare. Muutama satakunta askelta vain tätä matalaa maata sen juurelta kuuluu Englannille ja sen perästä tulee "puolueeton maa", joka ulottuu kannaksen poikki – matkaa neljännes mailia – Atlantin merestä Välimereen ja on pari kolmesataa askelta leveä ja kummallekin puolelle vapaa.

"Aiotteko lähteä Espanjan kautta Pariisiin?" Tätä kysymystä nakeltiin laivassa edes ja takaisin yöt ja päivät Fayalista Gibraltarin saakka, enkä mielestäni ollut koskaan siihen määrään kyllästynyt kuulemaan aina vain samaa sanayhdistelmää tai siihen määrään väsynyt vastaamaan "enkä tiedä". Viime hetkessä oli sitten kuudella tai seitsemällä riittävästi luonteen lujuuutta lähtöpäätöksen tekoon ja lähtöön, ja minusta se paikalla tuntui huojennukselta – nythän se oli auttamattomasti liian myöhäistä ja minä saatoin kaikessa rauhassa päättää, etten lähtisi. Minulla mahtaa olla mahdoton määrä mieltä; toisinaan sen malttamiseen voi kuluu kokonainen viikko.

Mutta nähkääs, kuinka kiusat uudistuvat. Tuskin olimme tästä Espanjan-murheesta päässeet erillemme, kun Gibraltarin oppaat panivat liikkeelle uuden – alkoivat tuskastuttavasti hokea erästä juttua, joka ei itsessään ollut kovin merkillinen, ei edes ensi kädessäkään: "Tuota kukkulaa tuolla sanotaan 'Kuningattaren tuoliksi'; sinne nimittäin eräs Espanjan kuningatar antoi viedä tuolinsa, kun Ranskan ja Espanjan armeijat piirittivät Gibraltar, ja lupasi istua siinä siksi, kunnes Englannin lippu oli laskettu linnasta alas. Elleivät englantilaiset olisi olleet niin kohteliaita, että olisivat eräänä päivänä laskeneet lippunsa alas muutamaksi tunniksi, olisi kuningattaren joko täytynyt valansa rikkoa tai sinne vuorelle kuolla."

Ratsastimme aseilla ja muuleilla jyrkkiä kapeita katuja vuorelle ja menimme niihin maanalaisiin käytäviin, joita englantilaiset ovat kallioon ampuneet. Nämä käytävät ovat kuin avaria rautatietunneleita, ja tuon tuostakin katselee niistä merelle ja kaupungin yli suuria julmia tykkejä aukoistaan, jotka ovat viisi tai kuusisataa jalkaa merta korkeammalla. Näitä maanalaisia laitoksia on mailin verta tai sille vaiheille ja varmaan ne ovat maksaneet paljon rahaa ja työtä. Näitten käytävien tykit vallitsevat niemimaata ja molempain merten satamia, mutta yhtä hyvin, luulisin, tultaisiin toimeen ilmankin niitä, sillä ei mikään armeija sittenkään voisi kiivetä näitä äkkijyrkkiä vuorensinamiä. Mutta suurenmoisia näköaloja merelle on näistä korkeista tykinrei'istä. Eräässä paikassa oli ulos pistävään kallionpolvekkeeseen koverrettu huone, jossa sisustuksena oli valtava tykki ja akkunoina ampumareiät, ja sinne näkyi eräs läheinen kukkula ja muuan sotamies sanoi —

"Tuota kukkulaa tuolla sanotaan 'Kuningattaren tuoliksi'; sinne nimittäin Espanjan kuningatar antoi kantaa tuolinsa kerran, kun Ranskan ja Espanjan armeijat piirittivät Gibraltaria, ja lupasi istua siinä siksi, kunnes Englannin lippu oli laskettu linnasta alas. Elleivät englantilaiset olisi olleet niin kohteliaita, että olisivat eräänä päivänä laskeneet lippunsa alas muutamaksi tunniksi, olisi kuningattaren täytynt joko rikkaa valansa tai sinne vuorelle kuolla."

Gibraltarin ylimmällä huipulla viivyimme hyvän aikaa, epäilemättä muulit olivat uupuneet. Siihen niillä olikin oikeus. Sotilastie oli hyvä, mutta jotenkin jyrkkä, ja sitä oli jommoinkin matka. Kapealta kallioportaalta oli suurenmoinen näköala; kun sieltä teleskoopilla katselimme aluksia, jotka näyttivät kaikkein piskuisimmilta leikkiveneiltä, muuttuivatkin ne uljaiksi laivoiksi; ja näillä samoilla kaukoputkilla selvään erotti muita laivoja, joitten sanottiin olevan viidenkymmenen ja kuudenkymmenen mailin päässä ja joita ei paljaalla silmällä vähääkään nähnyt. Allamme näimme toisella puolella päättömän paljon pattereita ja toisella puolella katselimme suoraan alas mereen.

Minun siinä istuessani kaikessa rauhassa ja mukavuudessa vallilla ja jäähdytellessä suloisessa tuulahduksessa kiehuvan kuumaa päättäni, lähestyi toiselle joukolle kuuluva virallinen opas ja sanoi:

"Senor, tuota korkeata kukkulata tuolla sanotaan 'Kuningattaren tuoliksi'" —

"Hyvä herra, minä olen turvaton orpo vieraassa maassa. Armahtakaa minua. Älkää — *älkää* kiduttako minua tuolla kirotulla vanhalla jutulla enää tänäpäivänä!"

Siinä se — minä olin käyttänyt voimakkaita sanoja, luvattuani ensin, että se olisi viimeinen kerta; mutta kiusaus oli niin suuri, ettei sitä ihmisluonto enää kestänyt. Jos teitä olisi sillä tavalla ikävystytetty, juuri kun Espanja ja Afrikka ja sininen Välimeri jalona panoraamana levisi jalkainne juuressa ja te tahdoitte vain katsella ja nauttia, hiljaisuudessa ahmia sen ihanuutta, niin teistä ehkä olisi puhjennut voimakkaampiakin sanoja kuin minusta.

Gibraltar on kestänyt monta pitkällistä piiritystä, joista yksi kesti lähes neljä vuotta (epäonnistuen) ja englantilaiset saivat sen haltuunsa vain sotajuonella. Ihmettä, kuinka kukaan voi uneksiakaan mitään niin mahdotonta kuin sen valloittamista väkiryynnäköllä — ja sitäkin on kuitenkin koetettu enemmän kuin yhden kerran.

Paikka oli maurien hallussa tuhatkaksisataa vuotta takaperin, ja kaupungin keskellä seisoo vielä kulmiaan rypistellen heikäläinen jäykkä vanha linna sammalta kasvavine sakaroinneen ja seinineen, jotka ammuin unhotetuissa taisteluissa ja piirityksissä ammutuista laukauksista ovat arpia täynnään. Joku aika takaperin löydettiin sen takaa kalliosta salakammio, jossa oli erinomaisen hienotekoinen miekka ja vanha haarniska muinaistutkijoille tuntematonta mallia, ehkä roomalaisajalta. Gibraltarin merenpuoleisesta päästä on eräästä luolasta löydetty Rooman aikaisia haarniskoita ja monenlaisia muita esineitä. Historia kertoo, että Rooma ajanlaskumme alussa piti tätä maata hallussaan, ja nämä esineet näyttävät vahvistavan tuon tiedon oikeaksi.

Luolasta on niinikään löydetty sängen paksun kivettymäsilauksen verhoomia ihmisluita, ja tietoviisaat ovat uskaltaneet väittää, että nuo ihmiset elivät ennen vedenpaisumusta, vieläpä kymmenentuhatta vuotta ennen sitä. Voi olla totta — tuntuu kylläkin otaksuttavalta — mutta kun asianomaiset eivät enää pysty äänestämään, ei asialla näytä olevan sen enempää yleistä merkitystä. Ja vielä tuosta samasta luolasta löydettiin semmoisten eläinten kivettyneitä luurankoja ja muita

fossiilijäännöksiä, joita on Afrikassa kaikkialla, mutta joita ei muiston ja perintätiedon mukaan ole ollut Espanjassa missään muualla kuin tällä Gibraltarin yksinäisellä kukkulalla! Ja siitä on päätetty, että Gibraltarin ja Afrikan välinen salmi on kerran ollut kuivaa maata ja että tuo matala, asiaankuulumaton kannas Gibraltarin ja takana kohoavien kukkulain välillä kerran on ollut merta, ja tietenkin että nämä afrikkalaiset eläimet suuren mullistuksen tapahtuessa tulivat erotetuiksi ja jäivät tälle kalliolle. Salmen toisella puolella ovat Afrikan mäet täynnään apinoita ja samoin Gibraltarin kalliolla on apinoita ja on aina ollut – mutta muualla Espanjassa ei missään! Asia on mieltäkiinnittävä. Apinat tietysti *voisivat* matkustaa pitkin Espanjaa, jos mieli tekisi, ja epäilemättä niiden tekee mieli; kuinka kilttiä, kuinka kieltäytyvää niiden puolelta on se, että ne kaikesta huolimatta pysyvät tällä ikävällä kalliolla, tuli mikä tuli, ei muuta kuin tieteellistä teoriaa tukeakseen. Missä maailmassa on moista puhdasta laimentamatonta epäitsekäisyyttä ja uskollisuutta kristinuskon periaatteita kohtaan kuin Gibraltarin apinoissa.

Gibraltarissa on englantilaista sotaväkeä 6000 tai 7000 miestä, ja niinpä on siellä paljon tulipunaisia univormuja; ja punaisia ja sinisiä; ja lumivalkoisia sivilipukuja; ja paljaspolvisten Skotlannin ylämaalaisten omituisia univormuja; ja siellä näkee sulosilmäisiä San Roquen espanjattaria ja Tarifan hunnullisia maurilaisia kaunottaria (minä otaksun, että ne ovat kaunottaria) ja Fezistä turbaanipäisiä, kirjovöisiä, roimahousuisia maurilaisia kauppiaita, ja pitkäkauhtanallisia, paljassäärisiä, repaleisia muhamettilaisia maankulkureita Tetuanista ja Tangerista, toiset ruskeita, toiset keltaisia, toiset mustia kuin veres kirjoitusmuste – ja juutalaisia jos jostain, päässään gabardini-patalakki, jalassa tohvelit, aivan kuin kuvissa ja teatterissa ja kuten heillä epäilemättä oli jo kolmetuhatta vuotta takaperin. Helposti ymmärrätte, että semmoinen heimo kuin meidän on (pyhiinvaeltajistamme syystä tai toisesta tekee mieli käyttää tuota sanaa, ehkä sen vuoksi, että he näiden ulkomaisten paikkain kautta kulkevat hajanaisessa jonossa muodossaan semmoinen intiaaninen tyytyväisyys ja suositteleva tietämättömyys), joka on viidestä- tai kuudestatoista unionivaltiota koottu, tapasi jos kuinka paljon töllistelemisen aihetta tässä vaihtelevassa muotipanoraamassa.

Pyhiinvaeltajista puhuessani johtuu mieleeni, että meillä joukossamme on yksi tai kaksi, joista toisinaan on todellista harmia. Oraakkelia en kuitenkaan lue näitten joukkoon. Sallittakoon minun selittää, että oraakkeli on viaton vanha aasi, joka syö yhtä paljon kuin neljä muuta ja näyttää viisaammalta kuin koko Ranskan akatemiolla olisi oikeutta näyttää, eikä koskaan käytä yksitavuista sanaa, kun muistaa pitemmän, eikä milloinkaan sattumaltakaan tiedä minkään pitkän sanan merkitystä, mitä hän käyttää, taikka milloinkaan osaa sitä oikeaan paikkaan: mutta siitä huolimatta hän rauhallisesti tokaisee mielipiteensä mitä oudoimmistakin asioista ja itse tyytyväisenä tukee sitä sitaateilla auktureista, joita ei ole milloinkaan ollut olemassakaan, ja lopulta ahtaalle pantuna luiskahtaa asian päinvastaiselle puolelle ja sanoo olleensa sillä puolella koko ajan, ja käy sitten uudelleen kimppuunne teidän omilla vastikään lausumillanne argumenteilla, suuret sanat vain kaikki yhtenä sekasotkuna, ja heittää ne vasten naamaanne omina alkuperäisinä mielipiteinään. Hän lukee matkaoppaista luvun, sekoittaa huonossa muistissaan kaikki asiat ja lähtee sitten rankaisemaan jotakuta koko tällä sekasotkulla, esittäen sen viisautena, joka on vuosikausia hänen aivoissaan märkinnyt, jonka hän muka on yliopistossa koonnut oppineista, nykyään jo kuolleista ja loppuunmyydyistä auktureista. Tänä aamuna hän aamiaista syödessä viittasi akkunasta ja sanoi:

"Näettekö te tuota mäkeä tuolla Afrikan rannalla? – It's one of them Pillows of Herkeleus, I should say – ja tuolla on äärimmäinen sen vieressä."

"Äärimmäinen – hyvä sana kyllä – but the Pillars are not both on the same side of the strait." (Minä huomasin, että matkaoppaan huolimattomasti kirjoitettu lause oli vienyt hänet harhaan.)

"Well, sitä ette voi sanoa te, sen enempää kuin minäkään. Muutamat auktorit sanovat niin, toiset näin. Vanha Gibbons ei sano siitä mitään – kiertää koko jutun – Gibbons aina tekee niin, kun

takertuu kiinni – mutta onhan Rolampton, mitä *hän* sanoo? Hän sanoo, että ne olivat molemmat samalla puolella, ja samoin tekee Trinculian ja Sobaster ja Syraccus ja Langomargaubl – "

"So so, jo riittää – . Jos teidän täytyy tässä ruveta auktoreita ja todistuksia keksimään, ei minulla ole enää mitään sanottavaa – olkoot *vaan* samalla puolella."

Emme ole oraakkelista millämmekään. Paremminkin pidämme hänestä. Suvaitsemme oraakkelia vallan helposti; mutta laivallamme on eräs runoilija ja eräs hyvinluontoinen toimihaluinen idiootti ja nämä ne *tuottavat* harmia seuralle. Toinen antaa runojensa jäljennöksiä konsuleille, upseereille, hotellinisännille, arabialaisille, alamaalaisille – sanalla sanoen vaikka kenelle, ken vain antautuu mitä ystävällisimmin tarkoitetun kidutuksen alaiseksi. Hänen runoilunsa käy vallan hyvin laatuun laivalla, vaikka aiheiden valintaa pidettiinkin vähän liian jyrkkänä, kun hän ensin kirjoitti "oodin myrskyävälle merelle" ja sitten ennen puolen tunnin kulumista "apostrofin kukolle, joka on laivan vyötärössä", mutta kun hän lähettää otteen runojaan Fayalin kuvernöörille ja toisen Gibraltarin ylipäällikölle ja muille arvon miehille ja vielä laivan "poeta lauraetuksen" terveisin, ei tämä saavuta matkustajain suosiota.

Se toinen mainitsemani on nuori ja keltainen, vailla sukkeluutta, oppia ja järjen paljouttakin. Mutta varmaan hänessä vielä on näitä avuja viljaltakin, jos hän muistaa kaikki kysymyksiinsä saamansa vastaukset. Laivalla häntä sanotaan "kysymysmerkiksi", joka paljossa käytännössä on kulunut "kysymykseksi." Jo kahdesti hän on kunnostanut itseään. Fayalissa näyttivät hänelle kukkulaa ja sanoivat, että se oli kahdeksansataa jalkaa korkea ja tuhat ja sata jalkaa pitkä. Ja he kertoivat hänelle, että kukkulan päästä päähän kulki tunneli, joka oli kaksituhatta jalkaa pitkä ja tuhat korkea. Hän uskoi sen. Kertoi sitä sitten jokaiselle ja luki taskukirjastaan. Lopulta hän otti oppia seuraavasta huomautuksesta, jonka eräs ajatteleva vanha pyhiinvaeltaja sanoi:

"Well, yes, se *on* hieman merkillistä – tosiaan ihmeellinen tunneli – kohoo kukkulan laesta ilmaan parisataa jalkaa ja toinen pää pistää kukkulasta ulos yhdeksänsataa jalkaa!"

Täällä Gibraltarissa hän ahdistelee näitä valistuneita brittiläisiä upseereja ja pommittaa heitä kaikenlaisella kerskauksella Amerikasta ja siitä, mitä ihmeitä se kykenisi tekemään. Eräälle heistä hän sanoi, että jos tänne lähetettäisiin pari meikäläistä tykkivenettä, niin ne läimäyttäisivät koko Gibraltarin Välimereen!

Juuri nyt on meitä puolisen tusinaa lähtenyt yksityiselle itse keksimällemme huviretkelle. Pieni höyrylaiva potkii salmen poikki Afrikan puolelle, Tangerin kunnioitettavan vanhaan maurilaiseen kaupunkiin. Valkoisista matkustajista olemme me enemmistönä. Ei mikään voisi olla ehdottomasti varmempaa kuin että me olemme yritykseemme tyytyväiset. Ei kukaan voisikaan muuta olla rientäessään näiden kimaltelevien vesien poikki ja hengittäessään tämän päiväpaisteisen maan leutoa ilmaa. Huoli on meitä vastaan täällä voimaton. Olemme sen tuomiovallan ulkopuolella.

Ja uhkarohkeasti me ajoimme Malabatin ankaran linnan ohi (se on Marokon keisarin varustuksia) tuntematta hitustakaan pelkoa. Koko linnaväki marssi aseineen esiin ja asettui uhkaavaan asentoon – me vaan emme pelänneet. Koko linnaväki marssi vallilla eteenpäin ja marssi takaisin, täydelleen näkyvissä – mutta kaikesta tästä huolimatta emme silmääkään räpäyttäneet.

Minä luulen, ettemme oikeastaan tiedä, mitä pelko onkaan. Minä tiedustelin Malabatin linnoituksen karnisuunin nimeä ja sanottiin sen olevan Mehemet Ali Ben Sancom. Minä sanoin, ettei olisi hullumpaa hankkia vähän enemmänkin karnisuuneja häntä auttamaan; mutta minulle vastattiin, että ei; hänellä ei ollut mitään muuta tehtävää kuin pitää paikka hallussaan, ja siihen hän oli pätevä; oli jo kaksi vuotta tehnyt niin. Se oli todistus, jota vastaan en voinut keksiä juuri mitään. Ei ole mitään, joka olisi maineeseen verrattavissa.

Vähän väliä tunkee aina mieleeni eilisiltainen hansikaskauppani Gibraltarissa. Dan ja laivan lääkäri ja minä olimme olleet suurella torilla kuulemassa mainioiden sotilassoittokuntien soitantoa ja katselemassa englantilaista ja espanjalaista naissuloa ja muoteja ja olimme kello 9 aikaan menossa teatteriin, kun vastaamme tuli kenraali, tuomari, kommodööri, eversti ja Yhdysvaltain kommissionari Eurooppaa, Aasiaa ja Afrikkaa varten, jotka olivat olleet klubitalossa rekisteröimässä arvonimensä

ja ruokalistaan aukkoja tekemässä; ja nämä kehoittivat meitä käymään pienessä pukuesine-kaupassa oikeustalon vieressä ostamassa silohansikkaita. Ne olivat perin hienoja, he sanoivat, ja sangen halpoja. Tuntui sangen tyylikkäältä lähteä teatteriin silohansikkaissa, minkä vuoksi otimme neuvon onkeemme. Myymälässä oli sangen soma nuori nainen, joka tarjosi minulle parin sinisiä hansikkaita. Minä en olisi sinisistä huolinut, mutta hän sanoi, että ne minun käsiini sopisivat kovin hyvin. Huomautus koski hellimpiin tunteisiini. Vilkaisin salaviihkä käteeni, ja miten ollakaan, se näyttikin sangen somalta jäseneltä. Koetin hansikasta vasempaan käteeni ja punastuin hiukan. Ilmeisestikin koko oli minulle liian pieni. Mutta sitä suurempi oli mielihyväni, kun hän sanoi:

"Ah, ne ovat juuri parhaan kokoiset!" – mutta tiesinhän minä, ettei siinä ollut perää.

Minä kiskoin uutteraan, mutta se oli masentavaa työtä. Hän sanoi:

"Ah! Näkee, että kyllä *te* olette tottunut käyttämään silohansikkaita – mutta toiset herrat ovat *niin* kömpelöitä hansikkaita käteensä pannessaan."

Tuota kohteliaisuutta kaikkein vähimmin osasin odottaa. Mutta sitä kiihkeämmin minä koetin saada vuohennahkaisen vaatekappaleen parhaani mukaan käteeni. Tein uuden yrityksen – hansikas repesi peukalon juuresta keskelle kämmentä – minä koetin salata repeämän. Nainen yhä sanoi kohteliaisuuksia ja minä päätin myös ansaita ne tai kuolla siihen paikkaan:

"Ah, teillä tosiaan on tottumusta!" (Ratkesivat pitkin selkää.) "Ne ovat teille aivan parhaan kokoiset – teillä on sangen pieni käsi – jos ne repeävät, ei teidän tarvitse maksaa niitä." (Repesivät keskeä halki.) "Minä heti huomaan, kuka herra osaa panna silohansikkaat käteensä. Siinä näkyy hienous, jota ei saavuteta muuta kuin pitkällä kokemuksella." (Koko peräpuoli repesi pois, rystäillä saumat ratkesivat auki eikä hansikkaasta jäänyt muuta kuin surkea raunio.)

Olin imartelusta liian hyvilläni näyttääkseni, mitä oli tapahtunut, ja nakatakseni kauppatavaran enkelin käsiin. Olin kiihtynyt, tuskissani, hämilläni, mutta siltä mielissäni; mutta minua suututti, että toiset pojat niin syvällä mielenkiinnolla seurasivat tapausta. Olisivat saaneet mennä vaikka Jerikoon. Minusta tuntui kerrassaan erikoisen ilkeältä reippaasti sanoessani:

"Tämä sopii sangen hyvin – mainiosti. Minun hansikkaitteni todella pitää sopia. Ei, ei, rouvani, ei tarvitse, panen toisen kadulla käteeni. Täällä on hyvin lämmin."

Siellä *oli* lämmin. Se oli lämpöisin paikka, missä olen milloinkaan ollut. Maksoin laskun ja lähtiessäni puodista lumoavasti kumartaen olin huomaavinani naisen silmissä välähdyksen, joka oli lievästi pilkallinen; ja kun katsoin kadulta taakseni ja hän itsekseen nauroi ja nauroi, mitä lienee nauranut, niin sanoin itselleni murhaavan ivallisesti: "Oo, epäilemättä; *sinä* tiedät, kuinka silohansikkaita käteen pannaan, eikö totta? – itserakas aasi, jolta vaikka mikä hienohelma imartelullaan vie järjen, kun vain viitsii sen vaivan nähdä!"

Poikain hiljaisuus harmitti minua. Vihdoin Dan sanoi miettiväisenä:

"Toiset herrat eivät osaa panna käteensä silohansikkaita; mutta toiset osaavat."

Ja tohtori sanoi (kuulle, kuten minusta näytti):

"Mutta sen aina paikalla huomaa, kuka herra on tottunut panemaan käteensä silohansikkaita."

Dan, pienen paussin jälkeen, jatkoi yksinpuheluaan:

"Ah, niin; siinä näkyy hienous, joka tulee vain pitkästä, sangen pitkästä tottumuksesta."

"Niin todellakin, minä olen huomannut, että kun mies kiskoo käteensä silohansikasta, ikäänkuin kiskoisi hännästä tuhkatorveen mennyttä kissaa, niin *hän* ymmärtää, kuinka silohansikkaita pannaan käteen; *hänellä* on – "

"Pojat, tämä jo riittää tästä asiasta! Te pidätte itseänne kovin sukkelina, mutta minä olen toista mieltä. Ja jos te hiiskutte tästä mitään laivan vanhoille lörpöille, niin en koskaan anna sitä anteeksi; siinä kaikki."

He jättivät minut rauhaan siksi kertaa. Me noudatimme aina sitä, että jätimme toisemme ajoissa rauhaan, ettei suuttumus päässyt leikkiä turmelemaan. Mutta hekin olivat ostaneet hansikkaita. Tänä aamuna nakkasimme kaikki ostoksemme hiiteen. Ne olivat karkeata, heikkoa lajia, täynnään

keltaisia leveitä länttejä, eivät ne kestäneet kädessä eikä niitä kehdannut julkisesti käyttää. Olimme huomaamattamme huvittaneet enkeliä, emmekä osanneet häntä narrata. Hänpä osasi.

Tanger! Heimokunta jänteviä maureja kahlaa ulos mereen kantamaan meidät pienistä veneistä selässään maihin.

VIII LUKU

Tangerin vanha kaupunki – Outoja nähtävyyksiä – Historian kehoja – Me rikastumme – Kuinka posti Afrikassa ryöstetään – Rikkauden vaara Marokossa.

Tämä on kuninkaallista. Antaa niiden, jotka lähtivät Espanjan kautta, huvitella itseään vaikka kuinka – nämä Marokon keisarin maat pätevät kyllä hyvin *meidän* pienelle joukollemme. Gibraltarissa olemme toistaiseksi saaneet Espanjasta aivan tarpeeksemme. Tanger on se paikka, jota olemme kaiken aikaa ikävöineet. Olemme muualla tavanneet ulkolaisilta näyttäviä esineitä ja ulkolaisilta näyttäviä ihmisiä, mutta aina sekaantuneina esineihin ja ihmisiin, jotka olivat meille tuttuja, ja niinpä tilanteen uutuus aina menetti osan voimastaan. Kaipasimme jotain kauttaaltaan, vastaansanomattoman ulkomaalaista – ulkomaalaista kiireestä kantapäähän – ulkomaalaista keskipisteestä hamaan kehään – ulkomaalaista sisältä ja päältä ja ylt'ympäriinsä – ei mitään missään sen ulkomaalaisuutta miedontamassa – ei mitään muistuttelemassa mitään muuta kansaa tai mitään muuta maata auringon alla. Ja kas! Tangerista olemme sen löytäneet. Täällä ei ole vähintäkään, mitä olisimme milloinkaan nähneet muuta kuin kuvissa – emmekä koskaan ole uskoneet kuvia. Nyt meidän täytyy. Kuvat tavallisesti näyttivät liioitteluilta – ne näyttivät liian kummilta ja haaveellisilta ollakseen todellisuutta. Mutta kas, ne eivät olleet edes kylläksi hurjia – ne eivät olleet kyllin haaveellisia – ne eivät kertoneet asiasta puoltakaan. Tanger ainakin on ulkomaalainen maa, jos semmoista yleensä on olemassa; ja mahdotonta on sen oikeata luonnetta koskaan löytää mistään muusta kirjasta kuin "Tuhannesta ja yhdestä yöstä". Täällä ei näy ainoatakaan valkoista ihmistä, mutta ihmisiä siltä kiehuu ympärillämme. Ahdinkoon asti täyteen sullottu kaupunki, jykevillä kivimuureilla piiritetty, nuo muurikin yli tuhannen vuoden ikäiset. Melkein kaikki talot ovat yksi- tai kaksikerroksiset; paksuista kivimuureista tehdyt; ulkopuolelta rapatut; nelikulmaiset kuin pakkalaatikko; katto lakea kuin lattia, ilman kattolistoja; liidulla valkaistut ylt'yleensä – täpötäysi kaupunki lumivalkeita hautakammioita! Ja ovet ovat kaarretut tuohon omituiseen kaareen, jonka tunnemme maurilaisista kuvista; lattiat on ladottu värikirjaviiniin kivisiin ruutukuvioihin; Fesin uuneissa valmistetuista posliinipaasista monivärisiin tarhoihin; niissä on punaista tiiltä ja leveätä kaakelia, johon ajan hammas ei pysty; huoneissa (juutalaisten asunnoissa) ei ole minkäänlaisia huonekaluja, paitsi divaanit – mitä maurilaisten huoneissa on, sitä ei kukaan kuolevainen saa tietää; ei ainoakaan koira pääse heidän pyhään seinänsä sisäpuolelle. Ja kadut ovat itämaalaisia – toiset kolmea jalkaa leveät, toiset kuutta, ja vain kaksi on, jotka ovat leveämmät kahtatoista; yksi mies voi tukkia niistä useimmat, kun käy poikkipuolin maata. Eikös se ole aika itämaalainen kuva?

Täällä on jänteviä erämaan beduiineja ja komeita maureja, jotka ylpeilevät hamaan aikain yöhön ulottuvasta historiastaan; ja juutalaisia, joiden isät pakenivat tänne jos kuinka monta vuosisataa takaperin; ja vuoristosta mustanpuhuvia riffiläisiä – synnynnäisiä maantierosvoja – ja alkuperäisiä väärentämättömiä neekereitä, mustia kuin itse Mooses; ja ulvovia dervishejä ja arabialaisia senkin seitsemää rotua – kaikennäköisiä ja – mallisia ihmisiä, jotka ovat sängen ulkomaalaisen ja kumman näköisiä katsella.

Jo heidän pukunsa ovat oudot yli kaiken ymmärryksen. Tuossa tulee pronssinaamainen mauri, jolla päässään on mahdottoman suuri turbaani, jakku omituisesti kirjailtu, vyö tulipunainen, kultaompeuksellinen, monilaskoksinen ja vyötärön ympäri kiedottu jos kuinka moneen kertaan, jalassa housut, jotka ulottuvat vain vähän polvien alapuolelle ja joissa kuitenkin on kuusikymmentä jalkaa kangasta, ja vielä kirjailtu simitari, paljaat sääret, sukattomat jalat, keltaiset tohvelit ja kammottavan pitkä pyssy – paljas sotamies! ja minä kun luulin miestä vähintään keisariksi. Ja tässä on vanhoja maureja, joilla on pitkät aaltoilevat parrat ja pitkät valkoiset kauhtanat laajoine kaapuineen; ja beduiineja, joilla on pitkät raidalliset kaapuviitat; ja neekereitä ja riffiläisiä paljaiksi ajelluin kalloin, lukuunottamatta sukkelannäköistä nylkytukkaa korvan takana taikka oikeammin takaraivon kulmalla; ja jos jonkinlaisia barbaareja kaikennäköisissä kummissa puvuissa ja kaikki

mikä missäkin määrässä repaleisia. Ja täällä on maurilaisia naisia, kiireestä kantapäähän karkeihin valkosiini mekkoihin verhottuja, joiden sukupuolen voi arvata vain siitä, ettei heistä näy kuin toinen silmä ja etteivät he koskaan katso omaan rotuunsa kuuluvaa miestä ja etteivät nämä julkisuudessa katso heihin. Juutalaisia on täällä viisituhatta, siniseen gaberdinikauhtanaan puettuja, vaatevyöt vyötäisillään, tohvelit jalassa, takaraivolla pienet patalakit, hiukset otsaan kammattut ja otsan poikki suoraan leikatut puolesta toiseen – aivan samaan malliin kuin heidän tangerilaisilla esi-isillään herra tiesi kuinka pyörryttävän monta vuosisataa, takaperin. Jalat ja nilkat heillä on paljaat. Nenä on könkö ja kaikilla aivan samaan malliin. Kaikki he ovat siihen määrään toistensa näköisiä, että melkein luulisi heidän kaikkien kuuluvan samaan perheeseen. Heidän naisensa ovat pyöreähköt ja somat, ja hymyilevät kristitylle tavalla, joka on mitä suurimmassa määrässä lohdullinen.

Mikä hullunkurinen vanha kaupunki! Tuntuu melkein pyhyden häväisyltä, kun nauraa, laskee leikkiä ja pitää meidän aikanamme tavallista kevytmielistä suukopua sen ajasta harmaitten jäännösten keskellä. Vain profeetan poikien juhlallinen puheenparsi ja täsmälliset sanat soveltuvat tämmöiseen kunnianarvoiseen vanhuuteen. Täällä on hajoava muuri, joka oli vanha Columbuksen löytäessä Amerikan; oli vanha, kun Pietari erakko nostatti aseihin keskiajan ritarillisia miehiä ensimmäiselle ristiretkelle; oli vanha Kaarle Suuren sankariensa keralla piirittäessä lumottuja linnoja ja taistellessa jättiläisiä ja haltioita vastaan muinaisina taruaikoina; oli vanha, kun Kristus opetuslapsineen vaelsi maan päällä; seiso siinä missä se seisoo tänä päivänäkin Memnonin huulien sanoja lausussa ja ihmisten ostaessa ja myydessä hävinneen Babylonin kaduilla!

Foinikialaiset, karthagolaiset, englantilaiset, maurit, roomalaiset, kaikki ovat Tangerista taistelleet – kaikki ovat sen valloittaneet ja menettäneet. Tuossa on repaleinen, itämaisen näköinen neekeri jostain Afrikan sisäosain erämaan paikasta ja täyttää vuohennahkaansa tahraantuneesta ja ränstyneestä kaivosta, jonka roomalaiset rakensivat tuhatkaksisataa vuotta takaperin. Tuolla on hajonneen sillan raunioiksi raukeava kaari, jonka Julius Caesar rakennutti tuhatyhdeksänsataa vuotta takaperin. Sillä ehkä on seisonut ihmisiä, jotka olivat nähneet Jeesus-lapsen Neitsyen käsivarrella.

Lähellä on sen telakan raunioita, jolla Caesar korjautti laivansa ja otti niihin viljaa purjehtiessaan Britanniaa valloittamaan viisikymmentä vuotta ennen kristittyä ajanlaskua.

Täällä rauhallisten tähtien alla tuntuu siltä kuin vilisisi näillä vanhoilla kaduilla unhotettujen aikain haamuja. Siinä paikassa, johon katseeni nyt on kiintynyt, seiso kerran muistomerkki, jonka roomalaiset historiankirjoittajat näkivät ja kuvasivat lähes kaksituhatta vuotta takaperin ja johon oli kirjoitettu:

"ME OLEMME KANAANILAISIA. ME OLEMME NIITÄ, JOTKA JUUTALAINEN ROSVO JOOSUA KARKOITTI KANAANIN MAASTA."

Joosua ajoi heidät maasta ja he tulivat tänne. Ei ole monta penikulmaa täältä juutalaisheimon luo, jonka esivanhemmat pakenivat tänne tehtyään epäonnistuneen kapinan kuningas Davidia vastaan, ja heidän jälkeläisensä ovat vielä kirouksen alaisia ja elävät erikseen.

Tangeria on mainittu historiassa kolmetuhatta vuotta. Jo se oli kaupunki, vaikkapa kummanlainen, kun Herkules neljätuhatta vuotta takaperin astui tässä maihin, leijonan nahka hartioillaan. Näillä kaduilla hän tapasi maan kuninkaan Anitoksen ja löi hänen aivokoppansa nuijallaan hajalle, kuten hienojen miesten kesken oli niihin aikoihin tapana. Tangerin asukkaat (siihen aikaan paikkaa sanottiin Tingikseksi) asuivat mitä yksinkertaisimmissa majoissa, heillä oli nahasta vaatteet ja nuijat aseinaan, ja yhtä vilttejä he olivat kuin ne villieläimetkin, joiden kanssa heidän täytyi käydä ainaisia sotia. Mutta he olivat herraskaista rotua, eivätkä tehneet työtä. He elivät maansa luonnollisista tuotteista. Maan kuningas asui tuossa kuulussa Hesperidien puistossa, jonne täältä on rantaa pitkin seitsemänkymmentä penikulmaa. Tämä puisto kultaomenineen (oranssineen) on hävinnyt – ei merkkiäkään siitä ole säilynyt. Muinaistutkijat ovat yksimieliset siitä, että Herkuleen kaltainen mies on muinaisuudessa ollut olemassa ja että hän oli yritteliäs ja ponteva mies, mutta eivät ota uskoakseen, että hän oli jumala, bona fide jumala.

Kap Spartelin luona onkin täällä Herkuleen kuulu luola, johon sankari pakeni, kun hänet voitettiin ja ajettiin Tangerin maasta pois. Se on täynnään kirjoituksia, joissa on käytetty kuolleita kieliä, joka seikka panee ajattelemaan, ettei Herkules varmaankaan ole voinut paljon matkustaa, muutoin hän ei varmaankaan olisi pitänyt päiväkirjaa.

Viiden päivämatkan – parin sadan mailin – päässä täältä on erään vanhan kaupungin rauniot, jonka historiasta ei ole kirjoitettua eikä muistotietoa säilynyt. Ja kuitenkin sen kaaret, pylväät, kuvapatsaat todistavat, että se oli valistuneen rodun rakentama.

Myymälän suuruus Tangerissa on osapuilleen sama kuin tavallisen kotiryöppykomeron sivistyneessä maassa. Muhammedilainen kauppias, tinaaja, suutari tai rihkamakauppias istuu maassa sääret ristissä ja ulottuu kädellään joka esineeseen, mitä vain ostaa haluate. Viidelläkymmenellä dollarilla kuussa voitte vuokrata kokonaisen kortteerin näitä lokeroita. Kansaa tunkeilee torilla, tuoden vasuissaan kaupaksi viikunoita, taateleita, melooneja, aprikooseja y.m. ja rahvaan kesken kulkee jonoittain aaseja, tuskin paljoakaan suurempia kuin Newfoundlandin koira, mutta selässään sitä enemmän kuormaa. Näky on vilkas, maalauksellinen ja haisee kuin poliisioikeus. Lähellä vieressä on juutalaisilla rahanvaihtajilla komeronsa; aamusta iltaan he laskevat pronssirahoja ja siirtävät niitä vakkavasusta toiseen. Ei näytä täällä nykyään lyötävän rahaa. En nähnyt ainoatakaan, joka ei olisi ollut neljää tai viittä sataa vuotta vanha ja pahoin kulunut ja kolhittu. Nämä rahat eivät ole kovin arvokkaita. Jack lähti vaihtamaan yhtä kulta-napoleonia (neljän dollarin arvoinen) saadakseen rahaa, joka soveltui kaiken yleiseen halpuuteen, ja takaisin tullessaan kertoi tyhjentäneensä koko pankin; ostaneensa yksitoista tuoppia vaskirahaa, minkä vuoksi pankin päätirehtöörin oli täytynyt lähteä kadulle lainaamaan, mitä häneltä puuttui summasta. Yhdellä killingillä minä itse ostin lähes puoli korttelia heidän rahaansa. Minä en kuitenkaan ole ylpeä siitä, että minulla on niin paljon rahaa. Rikkaudesta minä en suuria välitä.

Maureilla on joitakuita pieniä hopearahojakin ja muutamia hopeapötköjäkin – dollarin arvoisia kappale. Nämä viime mainitut ovat tavattoman harvinaisia – jopa siihen määrään, että köyhät repaleiset arabialaiset pyytävät saada sitä suudella, kun sattuvat joskus näkemään.

Ja on täällä pieni kultarahakin, jonka arvo on kaksi dollaria. Ja siitä johtuu mieleeni eräs asia. Kun Marokossa soditaan, kuljettavat arabialaiset postimiehet kirjeet paikasta toiseen ja ottavat vaivastaan runsaan postimaksun. Aina vähän väliä heitä joutuu rosvojoukkojen käsiin ja nämä ryöstävät heidät putipuhtaiksi. Kokemuksesta viisastuneina he sen vuoksi, paikalla kun ovat saaneet kokoon kahden dollarin verran rahaa, vaihtavat ne tämmöiseen kultarahaan ja rosvojen tavatessa nielevät sen. Tämä sotajuoni menestyi mainiosti, niin kauan kuin se pysyi salassa, mutta se tuli tunnetuksi, ja sen jälkeen rosvot vain antoivat Yhdysvaltain konsulin kekseliäälle postimiehelle ulostusainetta ja istuivat viereen odottamaan.

Marokon keisari on sieluton hirmuhallitsija, ja hänen korkeimmat upseerinsa ovat hirmuhallitsijoita pienemmässä mittakaavassa. Säännöllistä verotusta ei ole, mutta kun keisari tai pasha tarvitsee rahaa, vipaavat he sitä joltain rikkaalta, jonka täytyy marssia tyrmään, ellei tahdo antaa. Harva Marokossa sen vuoksi uskaltaa olla rikas. Se on liian vaarallista ylellisyyttä. Turhamaisuus joskus saa ihmiset rikkauksillaan ylpeilemään, mutta ennemmin tai myöhemmin keisari keksii heitä vastaan syytä – minkälaista tahansa, kaikki kelpaa – ja panee sinetin rikkaan tavaroille. Valtakunnassa on tietenkin enemmänkin rikkaita, mutta he kaivavat rikkautensa maahan ja teeskentelevät köyhyyttä. Vähän väliä keisari pistää tyrmään miehen, jota epäillään siitä rikoksesta, että hän on rikas, ja ikävystyttää häntä siihen määrään, että hänen lopulta täytyy ilmaista, kuhun on rahansa kaivanut.

Toisinaan maurit ja juutalaiset rupeavat ulkomaiden konsulien suojeluksen alaisiksi ja voivat silloin vaaratta näytellä rikkauksiaan keisarin nenän edessä.

IX LUKU

Pyhiinvaeltaja hengenvaarassa – Kuinka kello korjuutettiin – Maurilaisten rangaistuksia – Häätapoja – Erilaista sunnuntain viettoa – Muhammedilaisten pyhiinvaeltajain neuvokkuutta – Kunnioitus kissoja kohtaan – Mikä siunaus ylikonsulin virka on.

Ensimmäiset seikkailut, mitä meillä oli eilen täällä maihin tulomme jälkeen, olivat vähällä tehdä lopun tuosta päättömästä Blucherista. Olimme juuri nousseet muulien ja aasien selkään ja lähteneet matkaan komean, ruhtinaallisen, uhkean Hadji Mohammed Lamartyn siipien suojassa (lisääntyköön hänen heimonsa!), kun satuimme kauniin maurilaisen moskean kohdalle, jossa oli korkea torni ja monivärisestä posliinista tehtyjä ruutusommitteluja ja rakennuksen joka kohta koristettu Alhambran omituiseen tyyliin, ja Blucher yritti ratsastaa sisään avoimesta portista. Säikähtynyt "Hi-hi!", joka pääsi vartijoiltamme, ja erään mukana olevan englantilaisen äänekäs "seis!" seisauttivat seikkailijan ja sitten meille, ilmoitettiin, että niin kamalana häväistyksenä pidetään sitä, jos kristitty koira astuu jalkansa maurilaisen moskean kynnyksen yli, ettei mikään puhdistus enää sinä ilmoisna ikänä voi tehdä sitä arvolliseksi paikaksi uskovaisten rukoilla. Jos Blucherin olisi onnistunut päästä sisään, olisi häntä epäilemättä ajettu takaa kautta kaupungin ja kivitetty. Ja on ollut semmoinenkin aika, eikä siitä vielä ole monia vuosia kulunutkaan, jolloin kristitty olisi armotta murhattu, jos hänet olisi moskeassa saatu kiinni. Näimme vilaukselta sivustan siroja ruudullisia kivilaskoksia ja uskovaisia, jotka altaiden luona peseytyivät; mutta maurilaiset, joita oli siinä ääressä, pitivät jo tätäkin liikana.

Muutamia vuosia takaperin joutui moskean tornissa oleva kello epäkuntoon. Tangerin maurit ovat siihen määrään rappeutuneet, että on kauan kulunut siitä, kun heidän joukossaan oli ainoatakaan siksi taitavaa, että hän olisi kyennyt auttamaan niin hellävaroin pideltävää potilasta kuin vanha kello on. Kaupungin suuret miehet tulivat koolle juhlalliseen konklaaviin pohtiakseen, miten pulasta oli suoriuduttava. Asia pohdittiin juurta jaksain, voimatta kuitenkaan keksiä ratkaisua. Lopulta nousi muuan patriarkka ja sanoi:

"Voi te profeetan lapset, teille on tunnettu, että portugalilainen kristitty koira, kellojen korjaaja, saastuttaa Tangeria läsnäolollaan. Ja te myös tiedätte, että kun moskeoja rakennetaan, kantavat aasit kiviä ja laastia ja kulkevat pyhän kynnyksen poikki. Lähettäkää siis tuo kristitty koira pyhään paikkaan paljain jaloin ja nelin kontin kelloa korjaamaan ja käyköön hän aasista!"

Ja tällä tavalla tehtiinkin. Jos Blucher siis tahtoo milloinkaan nähdä moskean sisustan, täytyy hänen luopua ihmisyydestään ja mennä sisään oikeassa luonnossaan. Kävimme tyrmässäkin ja siellä maurilaiset vangit tekivät mattoja ja vasuja. (Tämä tapa käyttää hyödyllisellä tavalla rikollisuutta haiskahtaa sivistykseltä.) Murha rangaistaan kuolemalla. Joku aika takaperin vietiin kolme murhamiestä kaupungin ulkopuolelle ammuttaviksi. Maurilaisilla on huononlaiset pyssyt ja huononlaisia he ovat ampumaankin. Tällä kerralla he asettivat murhamiesparat tavallista pitemmän matkan päähän maalitauluiksi ja alkoivat ampua pilkkaan – ja siinä poloisten sitten täytyi hyppiä ja väistellä luoteja puolen tuntia, ennenkuin sattui paikalle.

Kun joku saadaan kiinni karjan varkaudesta, hakataan häneltä poikki oikea käsi ja vasen reisi ja nämä naulataan Markkinapaikalle julki kaikille varoitukseksi. Leikkaustaito ei täällä ole kovin taiteellista. Vähän viilletään auki luun ympäriltä, jonka jälkeen jäsen murretaan poikki. Joskus potilas paranee, useimmiten hän sentään kuolee. Mutta maurilla on jäykkä sydän. Maurit ovat aina olleet urheita. Nämä rikolliset kestävät tuon kamalan operation ääntäkään päästämättä, vapisematta millään tavalla, valittamatta! Ei ole sitä kärsimystä, joka voisi maurin ylpeyden lannistaa taikka saada hänet huudolla häpäisemään arvonsa.

Naimiskaupan sopivat täällä asianomaisten vanhemmat. Ei tarvita minkäänlaisia rakkauskirjeitä, salaisia kohtauksia, ei yhteisiä ratsastusretkiä, ei hakkailua hämärissä saleissa, ei rakastavain riitoja eikä jälleen sopimisia – ei mitään semmoista, jota me pidämme avioliittoon mentäessä asiaan kuuluvana. Nuori mies ottaa tytön, jonka hänen isänsä on hänelle valinnut, menee

hänen kanssaan naimisiin ja vasta tämän jälkeen nainen esiintyy hunnutta ja nuori aviomies saa nähdä hänet ensi kerran. Jos mies asianomaisen tutustumisen jälkeen mieltyy tyttöön, niin hän pitää tämän; mutta jos hän epäilee tämän puhtautta, lähettää hän hänet muitta mutkitta takaisin isän luo; jos hän huomaa hänessä tautia, samoin; taikka jos nainen kohtuullisen väliajan jälkeen laiminlyö lapsen synnyttämisen, niin mars vain takaisin lapsuuden kotiin. Kuinka omituisia nämä barbaarit sentään ovat; meidän sivistyneemmässä maassamme hedelmätöntä vaimoa pidetään onnena.

Täkaläiset muhammedilaiset pitävät monta vaimoa, kenellä vain varoja on. Niitä sanotaan vaimoiksi, vaikka koraani luullakseni myöntää vain neljä laillista vaimoa – loput ovat jalkavaimoja. Marokon keisari ei tiedä, montako vaimoa hänellä on, mutta luulee niitä olevan viisisataa. Osapuulleen tuo luku lieneekin oikea – tusina sinne tai tänne ei suuria merkitse.

Sisämaassa on juutalaisillakin monta vaimoa.

Olen vilaukselta nähnyt monenkin maurilaisen naisen kasvot (sillä ihmisiähän ovat hekin ja näyttävät kasvonsa kristitylle koiralle, kun ei miehistä mauria ole näkyvissä), ja minä olen täynnään kunnioitusta sitä viisautta kohtaan, joka saa heidät peittämään niin anteeksiantamattoman rumuuden.

Lapsiaan he kantavat selässään pussissa, kuten muutkin raakalaiset kautta maailman.

Neekereistä suurin osa on maurien orjia. Mutta paikalla kun naisorja pääsee herransa jalkavaimoksi, katkeavat orjan kahleet, ja heti kun miesorja pystyy lukemaan koraanin ensimmäisen luvun (joka sisältää uskontunnustuksen), ei häntä enää voida pitää orjuudessa.

Tangerilaisilla on viikossa kolme sunnuntaita. Muhammedilaisten sunnuntai on perjantaina, juutalaisten lauantaina ja kristittyjen konsulien sunnuntaina. Juutalaiset ovat radikaalisimmat. Maurilainen menee sabattinaan moskeansa puolenpäivän aikaan, samoin kuin muinakin päivinä, riisuu ovipieleen kenkensä, suorittaa pesut ja sitten salaamit siten että moneen kertaan painaa kivitykseen päänsä, lukee rukouksensa ja palaa sitten takaisin työhönsä.

Mutta juutalainen sulkee puotinsa, ei koskekaan vaski- tai pronssirahaan, ei saastuta käsiään millään kultaa ja hopeaa halvemmalla; käy uskollisesti synagoogassa; ei keitä eikä muutoinkaan mitenkään käsittele valkeata, ja hartaasti karttaa ryhtymistä mihinkään uuteen yritykseen.

Mauri saa suuren kunnian tehtyään pyhiinvaelluksen Mekkaan. Semmoista miestä sanotaan hadjiksi, ja hän on siitä pitäen suuri henkilö. Tangeriin kokoontuu joka vuosi sadoittain maureja kulkeakseen sieltä Mekkaan. Osan matkasta he suorittavat englantilaisella höyrylaivalla; kymmenen tai kaksitoista dollaria maksaa matka, mutta siinä ovatkin kustannukset. He ottavat mukaansa suuret määrät eväitä, ja kun muonitusosasto alkaa olla tyhjä, niin he ottavat, mistä saavat. Siitä hetkestä, kun he matkaan lähtevät, aina siksi kunnes kotiin palaavat he eivät kertaakaan peseydy maalla sen enempää kuin merelläkään. Matkalla ollaan viidestä seitsemään kuukauteen, ja kun he eivät tällä ajalla vaihda vaatteitaan, niin ovat he palatessaan salonkiin aivan mahdottomat.

Monen heistä täytyy kauan säästää, ennenkuin on koossa ne kymmenen dollaria, jotka laivapiletti maksaa; ja kun pyhiinvaeltaja vihdoin takaisin palaa, on hän sitten koko loppuikänsä vararikkoinen. Harva mauri voi enää loppuikänsä parsia asioitaan näin suhdattoman rahanmenon jälkeen. Keisari on määrännyt, ettei pyhiinvaellukselle saa lähteä muut kuin sinisimmät ylimykset, joilla on ainakin sadan dollarin arvo kovia kolikoita; tällä hän on tahtonut säilyttää hadjin arvon maan ylimystölle ja rikkaille. Mutta ah, monet keinot on vääryydellä lain kiertämiseksi! Juutalainen rahamies esim. lainaa pyhiinvaeltajalle sata dollaria siksi, että hän on ennättänyt vanhoa itsensä kaikkien muodollisuuksien läpi, ja saa rahan takaisin, ennenkuin laiva lähtee satamasta!

Espanja on ainoa maa, jota maurit pelkäävät. Syynä siihen on se, että Espanja lähettää suurimmat sotalaivansa ja järeimmät tykkinsä peloittamaan näitä moslemeja; jota vastoin Amerikka ja muut kansat vain lähettävät halveksittavan tykkiveneen, pienen kuin pesuammeen, silloin tällöin. Maurit ottavat samoin kuin muutkin raakalaiset oppia siitä, mitä näkevät; ei siitä mitä kuulevat ja lukevat. Meillä on suuria laivastoja Välimeressä, mutta Tie poikkeavat harvoin Afrikan satamiin. Maureilla on huonot luulot Englannista, Ranskasta ja Amerikasta ja he pakottavat näitä aika lailla juttelemaan pöytäveran ympärillä, ennenkuin heille myöntävät tavallisen oikeudenkaan, suosiosta

puhumattakaan. Mutta heti kun Espanjan edustaja jotain pyytää, suostutaan siihen paikalla, oli pyyntö oikeutettu tai ei.

Espanja kuritti maureja viisi tai kuusi vuotta takaperin riidanalaisen maakaistaleen vuoksi, joka on Gibraltaria vastapäätä, ja valtasi Tetuanin kaupungin. Espanja vaati alueensa suurentamista ja kaksikymmentä miljoonaa dollaria rahaa. Sitten se luovutti takaisin kaupungin. Ei kuitenkaan ennenkuin espanjalaiset sotamiehet olivat syöneet kaupungin kaikki kissat. Maurit eivät tahtoneet suostua rauhaan, niin kauan kuin kissat pitivät puoliaan. Espanjalaiset pitävät kovin paljon kissan lihasta. Maurit sitä vastoin kunnioittavat kissoja kuin pyhiä olennoita. Espanjalaiset siis sillä kerralla koskettivat hellään kohtaan. Heidän epäkissamainen menetelmänsä, kun he söivät Tetuanin kissat, sytytti maurien rinnassa heitä vastaan vihan, jonka rinnalla Espanjastakin karkoitus oli joutavaa ja intohimotonta. Maurit ja espanjalaiset ovat nyt ainaiset vihamiehet. Ranskalla oli täällä kerran ministeri, joka mitä viattomimmalla aiheella katkerointi koko kansan itseään vastaan. Hän tappoi pari pataljoonaa kissoja (Tanger on niitä täynnään) ja teetti nahoista vastaanottohuoneeseensa lattiamaton. Maton hän teetti kehiin – ensiksi kehä harmaita kollikissoja, joiden kaikkien hännät osoittivat keskustaan, sitten kehä keltaisia kissoja; tämän jälkeen kehä mustia ja toinen valkoisia kissoja; sitten kehä kaikenkarvaisia kissoja; ja keskuskappaleiksi vihdoinkin lajiteltu valikoima kissanpoikasia. Se oli ylen kaunis; mutta maurit kiroavat hänen muistoaan vielä tänä päivänä.

Käydessämme tänään tapaamassa amerikkalaista ylikonsuliamme panin merkille, että hänen seurapöydillään näyttivät kaikki mahdolliset seurapelit olevan edustettuina. Minun mielestäni tuo viittasi yksinäisyyden tunteeseen. Olinkin oikeassa. Hänen perheensä on ainoa amerikkalainen, mitä Tangerissa on. Kaupungissa on tosin monta ulkomaan konsulia; mutta seurustelua on vähän. Tanger on kerrassaan maailman ulkopuolella; ja mitä hyötyä olisi seurustelemisesta, kun ihmisillä ei ole tämän taivaallista, mistä keskustella? Sitä ei todellakaan ole. Jokaisen konsulin perhe sen vuoksi enimmäkseen pysyy kotonaan ja huvittelee itseään miten parhaiten taitaa. Tangerissa on yhdeksi päiväksi jos kuinka paljon mieltäkiinnittävää, mutta sen jälkeen se on ikävystyttävä vankila. Ylikonsuli on ollut täällä viisi vuotta, mutta on saanut Tangerista tarpeekseen vuosisadaksi ja lähtee pian kotiin. Hänen perheensä hyökkää postin saavuttua kirjeittensä ja sanomalehtiensä kimppuun, lukee niitä pari kolme päivää jos kuinka moneen kertaan, keskustelee niistä puhki ja poikki toiset pari kolme päivää, kunnes ne ovat aivan loppuun kuluneet ja sen jälkeen syövät, juovat ja makaavat monet päivät ja käyvät ratsastamassa samalla vanhalla tiellä ja katselevat samoja vanhoja ikävystyttäviä asioita, joita eivät kymmenetkään vuosisadat ole sanottavasti muuttaneet, eivätkä sano halaistua sanaakaan! Heillä ei sanan kirjaimellisessa merkityksessä ole mitään, mistä puhua. Amerikkalaisen sotalaivan saapuminen on heille armolahja. "Oi yksinäisyys, missä en se viehätys, jonka viisaat ovat kasvoissasi nähneet?" Tämä on täydellisin maanpako, mitä voin kuvitella. Minä täydellä todella esittäisin Yhdysvaltain hallitukselle, että kun mies tekee niin katalan rikoksen, ettei laissa ole siitä asian vaatimaa rangaistusta, niin lähettäkööt hänet Tangeriin ylikonsuliksi.

Olen hyvilläni, että olen nähnyt Tangerin, maailman toisen kaupungin ikäjärjestyksessä. Mutta luullakseni olen nyt valmis sanomaan sille jäähyväiset.

Lähdemme illalla tai huomisaamuna Gibraltariin; ja luultavasti

"Quaker City" ennen parin vuorokauden päättymistä taas lähtee matkaan.

X LUKU

Heinäkuun 4 p: nä merellä – Auringonlasku Välimerellä – Oraakkeli lausuu mielipiteen – Juhlamoja – Kapteenin puhe – Ranska näkyvissä – Tietämätön maanasukas – Marseille – Toinen harha-askel – Eksyksissä suuressa kaupungissa – Jälleen oikealla tolalla – Ranskalaisia nähtävyyksiä.

Heinäkuun neljännen päivän vietimme "Quaker Cityllä" keskellä merta. Se oli joka suhteessa luonteenomainen Välimeren päivä – moitteettoman kaunis. Pilvetön taivas; raikas kesätuuli; säteilevä auringonpaiste, joka iloisesti loi kimallustaan karkeloiviin pikkuaaltoihin eikä vesivuoriin; allamme meri, joka oli niin ihmeteltävän sininen, niin rehevän, niin kirkkaan sininen, että se viehätöksensä lumousvoimalla voitti hitaimmankin tunteen.

Ja kauniita auringonlaskujakin on välimereläisillä – ja ne kyllä ovat suurimmassa osassa maailmaa harvinaisia. Sinä iltana, jona läksimme Gibraltarista matkaan, ui tämä jyrkkäpiirteinen kallio kermaisessa autereessa, joka oli niin värimehuista, niin vienoa, niin lumoavan epämääräistä ja uinailevaa, että oraakkelikin, tuo tyven, tuo inspireerattu, tuo ylivoimainen humpuuki, uhmasi päivällisgongingin kutsun ja jäi hartauttaan osoittamaan!

Sanoi: "Well, tuo on jotain ekstraa, vai mitä! Tuollaista ei ole siellä meidän puolessamme, vai? Nämä vaikutukset ne näyttävät johtuvan auringon tiraamisen kombinatuunin suuremmasta fraksuunista Jubiterin periheeliumin lymfaattisten voimien kanssa. Vai mitä te arvelette?"

"Voi, *menkää* maata!" sanoi Dan ja meni matkoihinsa.

"Niin, yes, hyvä sitä on sanoa, että mene maata, kun saa kuulla arkumentin, johon ei voi vastata. Dan ei koskaan uskalla ryhtyä arkumentteeraamaan minun kanssani. Sen hän kyllä hyvin itsekin tietää. Mitäs te tuumaatte, Jack?"

"Kuulkaas nyt, tohtori, älkää te tulko minua räökkäämään tuolla sanakirjalorullanne. Teenkö minä teille pahaa? Antakaa sitten te *minun* olla rauhassa."

"Hänkin meni matkaansa. Well, nämä junkkarit väittävät kaikki pistäneensä vanhan oraakkelin pussiin, mutta taitaapa ukko vain pitää puolensa. Mahtaako poeetta laureaattimme olla näihin tetukuuneihin tyytyväinen?"

Runoilija vastasi barbaarisella säkeellä ja lähti kannen alle.

"Näyttää siltä, ettei hänessäkään ole kvalifikatsunia. Well, en minä mitään odottanutkaan *hänestä*. En ole vielä koskaan nähnytään runoilijaa, joka olisi mitään tiennyt. Lähtee nyt alas ja märehtii neljä riisillistä kaikkein kamalinta pötyä tuosta vanhasta kalliosta ja antaa sen jollekulle konsulille tai luotsille tai neekerille tai kelle hyvänsä, kuka vaan sattuu ensiksi tulemaan sille kohdalle, että hänen täytyy vastaanottaa. Se on niin surkeata, että jonkun pitäisi ottaa haltuunsa tuo vanha hupsu ja kaivaa hänestä pois koko runotorcky. Miksei ihminen käytä järkeään semmoisiin asioihin, joilla on todellista arvoa? Gibbons ja Hippokratus ja Sarkofagus ja kaikki muut vanhat filosoohtit, eivät niille kelvanneet runoniekat – "

"Tohtori", minä sanoin, "nyt te rupeatte keksimään auktoriteetteja, nyt minunkin täytyy lähteä. Minä aina mielelläni kuuntelen, kun te puhutte, vaikka teidän sanavarastonne onkin niin runsas, kun te nimittäin filosofeeraillette omalla vastuullanne; mutta kun te lennätte noin korkealle – ja tuette mielipiteitänne auktoriteeteilla, jotka ovat oman mielikuvituksenne luomia, niin minäkin alan epäillä."

Tällä tavalla tohtoria parhaiten mielisteltiin. Hän piti sitä jonkinlaisena heikkouden tunnustuksena, ettei uskallettu ruveta häntä vastaan väittelemään. Hän lakkaamatta vainosi matkustajia hämärillä mietteillä, käyttäen niitä esittäessään kieltä, jota ei kukaan ymmärtänyt, ja he kestivät tätä valikoitua kidutusta minuutin tai pari ja sitten karkasivat tiehensä. Tämänkaltaisen voitto puolesta tusinasta vastustajasta, johan se riitti yhdeksi päiväksi; ja tämän jälkeen hän nyt asteli edestakaisin kannella, hymyillen kaikille säteilevänä ja suosiollisena ja niin rauhallisen, siunatun tyytyväisenä!

Mutta minä poikkean aineesta. Päivän koitossa ilmaisi kunnan tykkimme jyrinällään – kaikille niille, jotka olivat hereillä – että oli heinäkuun neljäs päivä. Mutta monikin meistä sai sen tiedon vasta myöhemmin, almanakasta. Kaikki liput vedettiin mastoihin puoltakymmentä lukuunottamatta, jotka tarvittiin laivan alaosain koristamiseksi, ja tuota pikaa laiva näytti kaikin puolin juhlalliselta. Aamun kuluessa pidettiin kokouksia ja valittiin kaikenlaisia komiteoja juhlamenoja valmistelemaan. Iltapäivällä kokoontuivat laivalla olevat peräkannelle aurinkotelan alle; huilu, hengenahdistusta poteva melodeon ja keuhkotautinen klarinetti virittivät "Star Spangled Bannerin", kuoro ajoi sen väsyksiin ja Yrjö yhtyi siihen omituisen raatelevalla rääkäyksellä loppunuottia laulettaessa ja tappoi sen. Ei kukaan surrut.

Kannoimme ruumiin ulos kolmella hurraalla (tämä sukkeluus ei ollut tarkoitettu enkä minä hyväksy sitä), ja sitten presidentti, joka istui kansallislipulla verhotun köysiarkun takana, julisti: "esilukija!", joka nousi ylös ja luki saman vanhan itsenäisyysjulistuksen, jota kaikki olemme niin usein kuunnelleet kiinnittämättä huomiota! siihen, mitä siinä sanotaan; ja tämän jälkeen presidentti vihelsi päivän merkityksestä puhumaan ja puhuja piti tuon saman vanhan puheen kansallisesta suuruudestamme, johon me niin hartaasti uskomme ja jolle me niin kiihkeästi paukutamme käsiämme. Nyt tuli taas kuoron ja nauku vain soittokoneitten vuoro ja ne kävivät "Hail Columbian" kimppuun; ja kun voitto häälyi vaakakupissa puoleen ja toiseen, tuli Yrjö apuun kamalalla villihanhi-rekisterillään ja kuoro tietysti voitti. Pappi luki rukouksen, jonka jälkeen isänmaallinen pikku kokouksemme hajosi. Heinäkuun neljännen päivän kunnia oli pelastettu, oli ainakin Välimerellä.

Конец ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, [купив полную легальную версию](#) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.